

AVOIN ADOPTIO LASTENSUOJELUN VÄLINEENÄ

Tarja Matila & Maria Rajaniemi

Opinnäytetyö, Syksy 2018

Diakonia-Ammattikorkeakoulu

Oulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

Diakoniatyöntekijän kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Rajaniemi, Maria & Matila, Tarja. Avoin adoptio lastensuojelun välineenä. Syksy 2018. 41s., 6 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, diakonisen sosiaalityön koulutusohjelma. Sosionomi (AMK) + Diakoni.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli nostaa esille avoimen adoption mahdollisuutta yhtenä suomalaisen lastensuojelun toimenpiteenä, jotta lapsen pitkiä sijoituksia voidaan vähentää ja näin ollen taata lapselle pysyvyyttä. Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa avoimen adoption vähän tunnettua ilmiötä suomessa sekä sivutuotteena tuottaa esite lastensuojelupäiville Helsinkiin vuonna 2017.

Tutkimus toteutettiin kartoittavan tutkimuksen menetelmällä ja sivutuotteena syntyi yhteistyökumppanillemme toiminnallisen menetelmän kautta esite. Toteutimme kartoittavan tutkimuksen syventämiseksi kyselyn sosiaali- ja kirkonalan ammattilaisille. Kyselyyn osallistui 5 henkilöä.

Opinnäytetyömme tulokset ovat yhtenäisiä jo aiemmin valmistuneiden tutkimusten kanssa. Tutkimustuloksista selvisi, että avoin adoptio on vielä vähän tunnettu ilmiö. Avoin adoptio ei vielä sovellu suomalaisen lastensuojelun tarpeisiin, eikä ole todennäköistä, että sitä käytettäisiin ainakaan lähitulevaisuudessa huostaanottojen tilalla. Adoptioprosessi itsessään on pitkä ja raskas, jonka vuoksi sen mahdollisuudet lastensuojelun uutena työkaluna ovat heikot. Huostaanotot ja lukuisat sijoitukset ovat lapsen kasvulle ja kehitykselle haitallisia, sillä lapsi voi saada niistä toistuvia hylkäämiskokemuksia. Kaikista sijaishuollon menetelmistä avoin adoptio on ainoa vaihtoehto, jossa lapselle voidaan taata pysyvyyttä. Avoimen adoption kautta lapsen on mahdollista saada vanhemmat, jotka kulkevat mukana hänen koko elämänkaarensa ajan.

Asiasanat: adoptio, avoin adoptio, lastensuojelu, pysyvyys, lapsi, syntymävanhemmat

ABSTRACT

Rajaniemi, Maria & Matila, Tarja. Open adoption as a tool of child protection. Autumn 2018. 41 pages, 6 appendices. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Bachelor's Degree Programme in Social Services, Diaconal Work.

The purpose of the thesis was to bring up the possibility of open adoption as an action taken by the Finnish Child Protective Services to lessen long placements and by doing so to guarantee stability for the child. The goal of the thesis was to map out the lesser-known phenomenon of open adoption and as a side product to produce a brochure for the Child Protection Days event in Helsinki in 2017.

The research was conducted via a mapping analysis method and as a side product a brochure was made for the business associate. A questionnaire to professionals of the social and church sectors was implemented to deepen the mapping study. A total of 5 people participated.

The results of the thesis are consistent with other studies already completed. The results show open adoption to be a scarcely known phenomenon, it being unsuitable for the needs of Finnish child protection and thus making it unlikely to be implemented as a method in place of child placements in the near future. However, open adoption is the only way to guarantee stability for a child. The adoption process is long and hard slowing its chances to become established as a singular tool. However, taking into custody and repeated and multiple placements are harmful to the growth and development of a child. Through open adoption a child can obtain parents who go along with them during their whole life.

Keywords: adoption, open adoption, child protection, stability, child, birth parents

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 ADOPTIO JA SEN HISTORIA	6
3 AVOIN ADOPTIO.....	9
3.1 Adoptiolain vaikutuksen adoptioon	11
3.2 Adoptioneuvonta	13
3.3 Adoption eettisyys ja puheeksi ottaminen.....	15
4 PERUSTURVALLISUUS	18
4.1 Lastensuojelun käsitteet	19
4.2 Lapsen etu.....	20
4.3 Pysyvyyden tunne psykologisella tunnetasolla	23
5 SEURAKUNNAN PERHETYÖ JA OSALLISUUS	24
6 AIEMMAT TUTKIMUKSET	26
7 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI	30
7.1 Tavoite, tarkoitus	30
7.2 Aiheen valinta ja aikataulu	32
8 TULOKSET	35
8.1 Avoimen adoption tunnettavuus	35
8.2 Adoption eettisyys	36
8.3 Seurakunnan tarjoama tuki.....	36
8.4 Avoin adoptio teoriasta käytäntöön	37
9 POHDINTA	41
LIITTEET	48
Liite 1 Etusivu ja takasivu	48
Liite 2 Sisäsivut	49
Liite 3 Haastattelukysymykset	50

1 JOHDANTO

Kotimaassa on valtava pula sijaisperheistä, ja samaan aikaan suomalaisissa lastensuojelun laitoksissa on hoidossa lapsia sekä nuoria enemmän kuin muissa Pohjoismaiden laitoksissa. YK:n lapsen oikeuksien komitea on kritisoinut Suomalaista lastensuojelua, että se ei ole pystynyt tarjoamaan huostaanotetuille lapsille riittävää pysyvyyttä. Lasten sijoitusmäärät ovat kasvussa ja yksittäinen lapsi voi kohdata lukuisia sijoituksia eri lastensuojelulaitoksiin tai sijaisperheisiin. (Adoptioperheet. Tiivistetyt tutkimustulokset.)

Vaikka tilanne on huolestuttava, ei adoptiota suomalaisessa lastensuojelussa käytetä. Avointa adoptiota käyttämällä lapselle voitaisiin taata pysyvyys, koska se tarjoaa lapselle pysyvän kodin ja vanhemmat aina aikuisikään saakka. Mielikuvat adoptiosta ovat usein dramatisoidut, sillä adoptiota pidetään täysin suljetuna ja lopullisena tapahtumana, jossa kaikki yhteydenpito lapsen biologisiin juuriin katkaistaan. Tämä väite ei kuitenkaan vastaa nykytodellisuutta (Timonen 2013, 64.)

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuoda esille avointa adoptiota ja nähdä se osana ennakoivaa lastensuojelua. Avoimessa adoptiossa lapselle voidaan tarjota pysyvyyttä siten, että lapsen yhteys omiin juuriinsa säilyy. Uskomme, että lisäämällä tietoisuutta avoimesta adoptiosta voidaan tulevaisuudessa välttää lasten pitkiä ja toistuvia sijoituksia. Tavoitteena on herätellä lukijaa pohtimaan adoptioprosessia enemmän lapsen edun ja hyvinvoinnin näkökulmasta.

Toteutimme opinnäytetyömme toiminnallisella menetelmällä ja syvensimme sitä kartoittavalla tutkimuksella. Tuotimme esitteen yhteistyökumppanillemme Adoptioperheet ry:lle, jonka esittelemme tässä työssämme. Esite on tuotettu valtakunnallisille lastensuojelupäiville Helsinkiin, syyskuussa 2017. Esite on työmme lopussa liitteenä. Kartoittavan tutkimuksen avulla selvitimme avoimen adoption ilmiötä Suomessa sekä seurakunnan osallisuutta adoptioprosessissa, sillä seurakunnat tekevät ehkäisevää lastensuojelutyötä vaikuttamalla lapsen kasvuympäristöön.

2 ADOPTIO JA SEN HISTORIA

Adoptio eli lapseksiottaminen on purkamaton oikeudellinen toimenpide, jossa lapsi saa perheessä saman oikeudellisen aseman kuin perheen biologinen lapsi. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että kaikki yhteydenpito adoptiolapsen ja biologisten vanhempien välillä katkeaa ja jatkossa yhteydenpitoa voi hoitaa joku kolmas, ulkopuolinen taho kuten adoptiotoimisto. Adoptiovanhemmat ottavat lapsen omaan perheeseensä ja kasvattavat hänet omanaan.

Adoptiopäätös on aina vaikea ja sitä tulee harkita tarkkaan. Biologisten vanhempien näkökulmasta katsottuna lapsen antaminen adoptioon voi olla ajankohtaista silloin, kun vanhemmuuteen ei ole riittävästi valmiuksia tai vanhemmilla ei ole kykyä huolehtia omasta lapsestaan. Vanhemmilla, jotka suunnittelevat perustavansa perheen adoption kautta, voi olla moninaisia syitä miksi adoptio voisi olla yksi vaihtoehto saada lapsi. Taustalla voi olla esimerkiksi hedelmättömyys tai synnytyspelko. Joskus ongelma voi olla myös toisen vanhemman sairaus, joka estää raskauden. Syy ei aina ole biologinen, vaan se voi olla esimerkiksi humanitaarinen. Vanhemmat voivat harkita adoptiota ensisijaisena lapsen hankintakeinona, tarjotakseen huonosti kohdellulle lapselle hyvän kodin, tai ehkäistääkseen maapalloa ylikansoittumiselta. (Karhumäki 2005, 11.)

Kotimaassa adoptioon tulevat lapset saapuvat kaikki yksilöllisistä taustoista, joten heidän lähtökohtansa ovat hyvin erilaiset. Kotimaan adoption kautta perheeseen sijoitettavat lapset ovat yleensä vastasyntyneitä. Vauvat sijoitetaan noin kahdeksan viikon ikäisinä, kun biologisten vanhempien harkinta-aika on päättynyt. Syy vauvan adoptioon antamiselle on usein yllätysraskaus, jolloin lapsen syntymä ei sovi äidin tai vanhempien sen hetkiseen elämäntilanteeseen. Vauvan adoptioon antamiseen syitä voivat olla myös päihde- ja mielenterveysongelmat. (Timonen 2013, 72.) Vastasyntyneiden adoptioiden lisäksi mahdollisia ovat myös perheiden sisäiset adoptiot sekä adoptiot perhehoidon, eli sijaisperheiden kautta. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi.)

Adoptio on vahvasti viranomaistoiminnan- ja valvonnan alainen prosessi. Se on kuitenkin myös erittäin herkkä ja äärimmäisen henkilökohtainen asia niin lapselle, kuin syntymä- ja adoptiovanhemmillekin. Kaiken adoptio toiminnan keskiössä on lapsen etu ja se, että lapsi saa vanhemmat, perheen ja uuden kodin. (Timonen 2013, 10.)

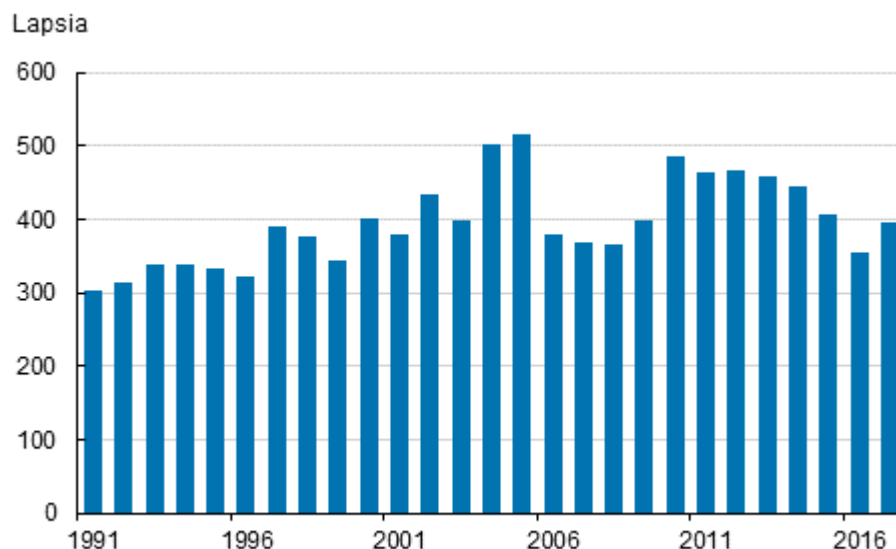
Adoption juuret historiassa ulottuvat useiden sukupolvien taakse, lähelle Raamatun syntyä. Margaret Kornitzelin (1973) mukaan adoptioiminen on normaalia. Kornitzelin mielestä on ymmärrettävää, että perhe haluaa ottaa toisen synnyttämän lapsen ja kasvattaa hänet omanaan, sillä näin on toimittu jo tuhansia vuosia. Raamatun Mooses oli ensimmäisiä tiedossa olevia adoptoituja. Hänet pelasti Niilin joesta prinsessa, Faaraon tytär, joka kasvatti hänet omanaan. Historiasta tiedetään, että Roomalaiset kehittivät laillisen adoptiojärjestelmän, jota käytettiin sukulinjojen jatkamisessa. Ranskan siviililaki (1804) sisällytti adoptiolakiin pykälän jonka mukaan omaisuus siirtyi perintönä isältä adoptoidulle lapselleen. Tämä laki tuli ajan myötä osaksi muidenkin Eurooppalaisten maiden lakeja. (Heath 2012, 5.) Adoption tarkoitus ei alun perin ole ollut ottaa lapsia perheeseen vanhempien rakkaudesta tai lapsen huolenpidon tarpeesta, vaan tarkoituksena on ollut varmistaa miesten omaisuuden siirtyminen perinnölliselle sekä suvun nimen jatkaminen.

Kansainvälisesti katsottuna adoptiolla on pitkät perinteet. Lisa Heath linjaa työssään *The effects of adoption on identity formation*, että adoptio on ollut kiellettyä Isossa-Britanniassa vuoteen 1926 saakka. Sitä ennen ihmiset adoptoivat lapsia salassa ilman konkreettisia sopimuksia. Tämä on tuottanut hankaluuksia niissä tilanteissa, kun biologiset vanhemmat ovat vaatineet lastaan takaisin ja kirjallisia sopimuksia ei ole voitu tehdä.

Adoption suunta on tasaisesti kulkenut kohti avoimuutta. 1980-luvulta lähtien on adoptoidulle kerrottu omasta alkuperästään sekä kannustettu perheitä asian avoimuuteen. Vaiettuja adoptioita Suomessa ei ole ollut koskaan, sillä tarvittavaa tietoa on usein ollut löydettävissä asiapapereista. Ongelmana on pikemminkin ollut adoptiovanhempien oma periaate, jonka vuoksi adoptiosta on jätetty kerto-

matta ja aikuinen adoptoitu on saanut tietää taustastaan vasta adoptiovanhempiensa kuoltua. Nykyisin adoptioprosessissa syntymävanhemmille sekä adoptiovanhemmille kerrotaan toista osapuolta koskevat tiedot sopimuksen mukaisesti. Biologisen äidin henkilöllisyys on tiedossa ja adoptiovanhemmille kerrotaan lapsen taustasta, biologisista sukulaisista sekä heidän terveystiedoistaan mahdollisimman tarkasti. Adoptioon luovuttamisen syistä kerrotaan saatujen tietojen mukaisesti. Kerrottavien asioiden määrä ja tarkkuus ovat vuosikymmenien aikana kasvaneet, sillä adoptioeuvonnassa kerätään yhä enemmän tietoa lapsen perimästä. Adoptiovanhempien katsotaan olevan tulevaisuudessa tärkeimmät tiedonvälittäjät lapselle hänen omista biologisista juuristaan. (Partanen ym. 2013, 15). Mikäli biologinen vanhempi tuo adoptioeuvonnassa esille, että hän on halukas pitämään yhteyttä biologiseen lapseensa adoption vahvistamisen jälkeen, niin toive huomioidaan jo sopivaa adoptioperhettä valittaessa (Toivonen 2013, 80).

Adoptioiden määrä nousi vuonna 2017. Suomessa tehtiin 396 adoptiota, joista 292 adoptiota oli kotimaisia. Kansainvälisiä adoptioita tehtiin 41 kappaletta enemmän, mutta kuitenkin kotimaan adoptioiden määrä pysyi ennallaan. (Tilastokeskus. Tilastot. Adoptiot.)

Lakimuutos 391/2009 mahdollisti rekisteröityjen pariin perheen sisäisen adoption.

TAULUKKO 1. Tilastokeskuksen kaavio adoptioiden määrästä vuosien 1991-2017 välillä. (Tilastokeskus. Tilastot. Adoptiot).

3 AVOIN ADOPTIO

Ennen kuin käsittelemme avoimen adoption määritettä, on hyvä käydä läpi termistöä yleisesti, ymmärtääksemme avoimen adoption tuomat positiiviset mahdollisuudet adoptoiduille lapsille ja vanhemmille.

Kansainvälisessä kirjallisuudessa adoptiosta puhutaan sanoilla avoin tai suljettu. Valtaosa kotimaisista adoptioista on ollut suljettuja adoptioita, eli lapsella ei ole ollut yhteyttä syntymäperheeseen adoption jälkeen. Suomessa on ollut jonkin verran ollut vaiettuja adoptioita, joissa tieto biologisista vanhemmista on jätetty kertomatta. (Timonen 2013, 53.) Kotimaisissa adoptioissa tyypillinen adoptiolianne on puoliavoin adoptio, jossa pidetään yhteyttä adoptioperheen ja syntymävanhempien välillä sosiaalitoimen tai adoptiotoimiston kautta. Yhteydenpito voi olla kirjeitä, lahjoja tai kerrottuja kuulumisia. Puoliavoimeen adoptioon kuuluu tarvittaessa myös tapaamisten järjestäminen lapsen ja syntymävanhempien välille esimerkiksi adoptiotoimistossa.

Avoim adoptio ei ole käsitteenä virallinen. Avoimella adoptiolla tarkoitetaan suoraa yhteydenpitoa ja avoimuutta lapsen syntymäperheen ja adoptioperheen välillä, ilman kolmansiä osapuolia (Timonen 2013, 53-54). Adoptiolain mukaan avoimen adoption termi tarkoittaa, että lapsella on adoption tuomat oikeudet sekä samalla oikeus pitää yhteyttä omiin biologisiin vanhempiinsa. Avoimessa adoptiossa on lähtökohtaisesti kyse avoimuudesta, eli mahdollisuudesta sosiaalisiin suhteisiin biologisen sukunsa kanssa sekä tutustumisesta alkuperäänsä ja omiin juuriinsa. Avoimuus toteutuu kertomalla adoptoidulle hänen taustoistaan ikätasonsa ja kehityksensä mukaisesti.

Avoimen adoption käytännöt toteutuvat perheissä hyvin yksilöllisesti. Käytännössä avoimuutta on silloin tällöin biologisille vanhemmille lähetettävä kirje, jossa kerrotaan lapsen elämässä tapahtuvista asioista. Avoimuuden kautta lapsi ja biologiset vanhemmat voivat järjestää tapaamisen, mutta tapaamisista täytyy vahvistaa tuomioistuimessa erillinen sopimus. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi.)

Tietoisuutta omista juurista pidetään länsimaisessa yhteiskunnassa tärkeänä adoption keskusteluteemana. Lapsen edun näkökulmasta asia ei kuitenkaan ole aina niin yksiselitteinen. Sen rinnalla, että tuetaan lapsen oikeutta muistaa, tulisi tunnistaa myös lapsen oikeus unohtaa. Joskus voi olla lapselle parempi, että lapsi saa unohtaa ikävät tai negatiiviset asiat. Lapsen tarve muistaa ja unohtaa vaihtelee elämän eri aikoina elämäntilanteiden vaihtuessa. Myös lastensuojelun tulisi huomioida lapsen tarve saada unohtaa ja muistaa. Tukea adoptoidulle tulisi antaa myös aikuisiässä muistojen kohtaamiseen. (Timonen 2013, 48.)

Suomessa avoin adoptio on vielä vähän tunnettu, mutta muualla maailmassa jo käytännössä oleva toimenpide. Tutkittua tietoa ilmiöstä maailmalla on paljon, esimerkiksi Englannista, jossa avointa adoptiota (post adoption contact) käytetään jo lastensuojelun toimenpiteenä vaihtoehtona lasten pitkiäaikaisille sijoituksille. Käytänteenä Englannissa on, että sijaisvanhemmat lopulta adoptoivat sijaislapsensa. Tämä johtuu siitä, että Britannian laissa määritellään sijaislapsen mahdollinen adoptio, mikäli sijoitus on kestänyt yhteensä 12 kuukautta. Vuonna 2002 Englannissa ja Walesissa voimaan astunut laki (Adoption and children act) takaa, että jokaiselle adoptoidulle lapselle tehdään erillinen tukisuunnitelma tukemaan adoption jälkeistä kehitystä.

Yhdysvalloissa adoption kriteereihin on määritelty vanhemman mielenterveysongelma tai alkoholiongelma, mutta Suomessa nämä seikat eivät adoption kriteerejä täytä. Kotimaassa tällaisissa tapauksissa ajatellaan sijoituksen olevan riittävä toimenpide lapsen hyvinvoinnille, mikäli muut kevyemmät tukitoimet eivät ole riittäviä.

Suomessa avointa adoptiota on tutkittu muun muassa Pelastakaa Lapset ry:n Kohtaaminen hankkeen kautta ja todettu, että adoption lisääminen lastensuojelutyön vaihtoehdoksi edellyttää vielä lisää tietoa, osaamista ja uutta näkemystä sosiaalityössä. (Jäppinen 2002, 16.)

3.1 Adoptiolain vaikutuksen adoptioon

Ensimmäinen säädetty laki joka mahdollisti Suomessa lapseksiottamisen, on vuodelta 1925 laki ottolapsista. (L 208/ 1925). Laki nähtiin tarpeellisena, sillä vuoden 1918 sisällissodan ja vuonna 1919 maassamme riehuneen espanjalaistaudin johdosta Suomessa oli paljon orpolapsia. Orpolasten sijoittaminen uusiin koteihin ottolapsiksi, nähtiin hyvänä mahdollisuutena lasten suojelemiseksi. (Kulmala & Lippo 2013, 11.) Laki antoi kuitenkin mahdollisuuden ottolapsen ja vanhemman välisen suhteen purkamiseen, eikä ottolapsi saanut lain mukaan tasa-arvoista perintäoikeutta biologisten lasten rinnalla (L 208/ 1925). Vuonna 1979 säädettiin laki lapseksiottamisesta, ja sitä uudistettiin vuonna 1985. Uudistettu versio sisälsi säädöksiä kansainvälisestä adoptiotoiminnasta (L 153/ 1985). Kotimaan adoptioiden määrä laski 1970-luvun alussa, jolloin aborttilainsäädäntö vapautui ja tuore päivähoitolaki toi yksinhuoltajaäideille mahdollisuuden pitää lapsensa (Karhumäki 2005, 11).

Adoptiolaki uudistettiin kokonaisuudessaan vuonna 2012. Uudistus oli tarpeellinen ja merkittävä saavutus erityisesti lain lapsilähtöisyyden vuoksi. Uusi laki mahdollistaa oikeuden lapselle osallistua häntä itseään koskeviin päätöksiin. Erityisesti asia korostuu silloin, kun harkitaan sijaisperheisiin sijoitettujen lasten adoptiota. Lapsen yhteydenpito aikaisempiin vanhempiin on nyt kirjattu selkeästi lapsen oikeudeksi, ei vanhempien. (Timonen 2013, 10-11.) Adoptiolaisissa (L 22/2012) puhutaan lapsen oikeudesta pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempaansa adoption vahvistamisen jälkeen, jolloin yhteydenpidosta voi tehdä juridisesti sitovan sopimuksen. Tämän uuden lain katsotaan muuttavan adoptiointon voutaa ja adoptiokäytäntöjä. Tulevaisuudessa yhä useammalla adoptoidulla lapsella on tietoa taustastaan ja mahdollisuus saada tietoa lisää yhdessä adoptiovanhempiansa kanssa tai olemalla suoraan yhteydessä syntymäsukuunsa. (Partanen ym. 2013, 7-8, 16.)

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 7 artikla takaa lapselle, mikäli mahdollista, oikeuden tuntea biologiset vanhempansa. Oikeuden toteutuminen edellyttää lapsen kohdalla luonnollisesti sitä, että biologisten vanhempien henkilöllisyys

tiedetään. Adoptiolain 93§ mukaan 12-vuotta täyttäneelle lapselle tulee aina antaa tieto aikaisemman vanhemman henkilöllisyydestä, jos se on tiedossa. Lapsella on oikeus myös hänen adoptioneuvontaan- tai palveluun liittyviin asiakirjoihin. (Timonen 2013, 19.)

Adoptiolain tarkoituksena on edistää lapsen parasta ja turvata lapsen oikeudet. Adoptiolaisissa korostetaan huomioimaan ensisijaisesti lapsen etu jokaisessa adoptioprosessin eri vaiheessa. Adoption tavoitteena on turvata lapselle pysyvä perhe ja tasapainoinen kehitys. Lain mukaan vanhemmuus siirtyy vahvistetun adoption myötä ja tällöin lapsen vanhempina pidetään ainoastaan lapsen adoptiovanhempia. (L 22/2012).

Lastensuojelulaissa tehdyillä muutoksilla asetettiin perhehoidosta ensisijainen lapsen sijoitusmuoto. Uudessa adoptiolaisissa mahdollistetaan lapselle puolueeton tuki myöntämällä hänelle oma sosiaalityöntekijä koko adoptioprosessin ajaksi. Laissa on säädetty adoptiolapsen jälkipalveluista adoption jälkeen. Säädökset koetaan kuitenkin riittämättöminä jälkipalveluun ja tukeen adoption jälkeen. Lain säädökset neuvonnan, avun tai tuen antamisesta adoption vahvistamisen jälkeen ovat epätarkkoja, ja ne voivat täten johtaa epätasa-arvoiseen kohteluun. (Timonen 2013, 18.) Jälkipalvelu ja tarvittaessa tuen hakeminen on adoptiovanhempien tehtävä.

Adoptiolainsäädäntöä koskevat myös useat kansainväliset sopimukset, kuten YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Sopimuksessa linjataan, että lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Suomessa tämä yleissopimus on tullut voimaan vuonna 1991. (Saastamoinen 2010, XV.)

Vaikka adoptioprosessissa adoptioperheelle kerrotaan kaikki tiedossa oleva taustatieto lapsesta ja hänen biologisista vanhemmistaan, voi osapuolilla olla tarve selvittää tietoja ja syitä vielä vuosienkin kuluttua. Adoptiolaisissa (L 22/ 2012) määritellään lapselle yhteydenpito-oikeus. Se edellyttää kuitenkin, että biologinen vanhempi ja adoptiovanhemmat ovat sopineet yhteydenpidosta eikä ole aiheutta

olettaa, että yhteydenpito olisi vasten lapsen etua. Adoptiolaki takaa, että adoptoidulla, hänen huoltajillaan tai adoptoidun jälkeläisillä on mahdollisuus saada tietoja asiakirjoista, joita säilytetään 100 vuotta. (Pelastakaa lapset. Työmme kotimaassa. Adoptio. Adoptioneuvonta adoption vahvistamisen jälkeen ja arkistotietojen saanti.)

3.2 Adoptioneuvonta

Adoptioprosessi alkaa adoptioneuvonnasta. Prosessi on keskeinen osa adoption eri vaiheita, eikä ilman sitä adoptiota voida viedä eteenpäin. Neuvontaa annetaan kaikille adoption eri osapuolille. Sitä annetaan henkilöille, jotka haluavat perustaa perheen adoptoimalla lapsen, sekä raskaana oleville naisille tai vanhemmille, jotka haluavat antaa biologisen lapsensa adoptoitavaksi. Yleensä neuvontaa annetaan pelkästään biologisille äideille, sillä isät pysyvät usein nimettöminä ja ovat harvoin mukana lapsensa adoptioprosessissa. Isän merkitystä korostettiin 2012 uudistetussa adoptiolaissa, joten neuvontaa tulee kuitenkin tarjota molemmille biologisille vanhemmille.

Adoptioneuvontaa järjestävää kuntien sosiaalitoimet sekä Pelastakaa Lapset ry. Kuntien antama adoptioneuvonta on asiakkailleen maksutonta. Adoptioneuvonnan ensisijainen tehtävä on adoptiolain edellyttämänä valvoa lapsen etua. Tehtäviin kuuluu myös neuvoa, auttaa sekä tukea lasta, lapsen biologisia vanhempia sekä adoption kautta lasta haluavia. Adoptioneuvonnassa selvitetään myös edellytyksistä sopia lapsen ja biologisten vanhempien välisestä yhteydenpidosta, sekä tarvittaessa avustaa sopimuksen laatimisessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö. Adoptio.)

Biologisten vanhempien neuvonnassa sosiaalityöntekijä tapaa äitiä tai vanhempia usein ja auttaa pohtimaan omaa elämäntilannettaan sekä harkitsemaan eri vaihtoehtoja rauhassa. Neuvonnassa käydään läpi adoption oikeudelliset vaikutukset sekä biologisen vanhemman toiveet adoptiovanhempien suhteen. Toiveet tulevista vanhemmista pyritään toteuttamaan mahdollisimman hyvin.

Biologisille vanhemmille kuuluu lakisääteinen harkinta aika, joka on vähintään kahdeksan viikkoa lapsen syntymästä. Vain harvoin lapsi sijoitetaan adoptioperheeseen ennen harkinta ajan kulumista. Vanhempien tarpeiden mukaan harkinta aika voi olla pidempikin. Vuonna 2012 voimaan tullessa adoptiolaisissa harkinta aika säädettiin koskemaan molempia vanhempia. (Tervonen-Arnkill 2013, 17, 23.)

Lapsensa luopumisesta harkitsevalle ratkaisu adoptioon antamisesta on erityisen vaikea. Biologiset vanhemmat haluavat yleensä lapselleen pysyvän perhesijoituspaikan ja he tuntevat adoption liian lopullisena ratkaisuna. Tämän vuoksi adoptio- ja neuvonnan keskeisenä teemana on myös tuoda ilmi avoimen adoption mahdollisuus, jolloin biologisten vanhempien päätös avoimeen adoptioon päättämisestä voisi helpottua. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi.)

Avaamme käytännön esimerkillä adoptioprosessia adoptiovanhemmiksi halua- vien näkökulmasta, jotta prosessia olisi helpompi ymmärtää. Adoptiovanhemmuutta pohtivat ottavat ensimmäiseksi yhteyttä oman kuntansa sosiaalitoimeen joka ilmoittaa, kuinka adoptio- ja neuvonnan kyseissä kunnassa järjestetään. Adoptio- ja neuvonnan aloittaa kotiselvitys, jonka aikana arvioidaan hakijoiden edellytyksiä adoptiovanhemmuuteen. Hakijoiden ikä, sosioekonominen tilanne ja terveys tulee täyttää määritetyt kriteerit. Neuvonnan aikana käsitellään hakijoiden valmiuksia vanhemmuuteen erilaisten teemakeskustelujen kautta. Aiheina voivat olla hakijoiden motiivit, henkilöhistoria, nykyinen elämäntilanne, parisuhde, ihmissuhde- verkostot, menetykset, kasvatuskysymykset sekä adoptiolapsen erityisyys. Adoptio- ja neuvonnan aikana työstetään mielikuvia lapsesta, omasta vanhemmuudesta sekä valmiutta mahdolliseen yhteydenpitoon syntymäperheen kanssa. Käsiteltävänä aiheena on myös lapsen oikeus itseään koskeviin tietoihin sekä oman identiteetin muodostamiseen. (Pelastakaa lapset. Työmme kotimaassa. Adoptiot. Adoptio- ja neuvonta.)

Adoptioprosessi on yleensä pitkä ja käsiteltävät aiheet voivat olla hakijoille henkisesti raskaita. Oman seurakunnan diakoniatyöntekijät voivat hakijoiden pyynnöstä olla prosessissa tukena ja auttaa sielunhoidollisin menetelmin jaksamaan

prosessin läpi. Seurakunta tarjoaa myös erilaisia suljettuja sekä avoimia ryhmiä, joissa on mahdollisuus keskustella muiden kanssa ja saada mahdollisesti vertaistukea. Seurakunnan perheasiain neuvottelukeskukseen tarkoitus on tukea pari- ja perhesuhteiden ongelmassa. Heidän oman hankkeensa myötä on syntynyt työkalu nimeltään parisuhteen palikat, jota seurakunnan koulutetut työntekijät tai vapaaehtoiset voivat tarvittaessa käyttää apuna esimerkiksi adoptiovanhempien kanssa työskennellessä.

Adoptioeuvonnan päätteeksi sosiaalityöntekijä kirjoittaa kotiselvityksen jonka perusteella lautakunta myöntää luvan joko kotimaan- tai kansainväliseen adoptioon. On myös mahdollista, että prosessi ei koskaan etene lapsipäätökseen saakka tai lautakunta haluaa lisäselvityksiä joihinkin aiheisiin. Adoptioprosessi on pitkä sekä monivaiheinen ja lapsi adoptoidaan perheeseen monen vuoden odottamisen jälkeen. (Pelastakaa lapset. Työmme kotimaassa. Adoptiot. Adoptioeuvonta.)

Perheellä on mahdollisuus saada adoption jälkeen jälkipalvelua tarpeen mukaan. Palvelua antaa taho joka aikoinaan järjesti kotiselvityksen ja adoption. Sosiaalityöntekijät voivat tehdä tuen ja avuntarpeen arvioinnin sekä tarvittaessa ohjata muiden sosiaalipalveluiden piiriin. Jälkipalveluun kuuluvat myös lapsen biologisten taustojen selvittämiseen liittyvät asiat tai juurimatkan järjestäminen. (Pelastakaa lapset. Työmme kotimaassa. Adoptiot. Adoptioeuvonta.)

3.3 Adoption eettisyys ja puheeksi ottaminen

Adoption eettisinä periaatteena ja lähtöajatuksena voidaan pitää, että adoption tulee perustua aina biologisen vanhemman omaan tahtoon ja suostumukseen. Prosessin on oltava adoptiovanhempien päällimmäinen toive, eikä adoptiolasta odottavilla vanhemmilla voi olla saman aikaisesti hakemusta sekä kotimaan, että ulkomaan adoptioon, tai samaan aikaan käynnissä olevia hedelmöityshoitoja. Perhe ei myöskään voi samanaikaisesti odottaa sijaisperheenä sijoitettavaa lasta kotiinsa. (Partanen ym. 2013, 8, 81.)

Adoption eettisyyteen kuuluu vahvasti myös avoimuus. Adoptoidulle lapselle tunne asian avoimuudesta syntyy silloin, kun hän voi keskustella, kysyä sekä kyseenalaistaa hänen alkuperäänsä liittyviä asioita yhdessä adoptiovanhempiansa kanssa. Asiaan liittyvien tunteiden näyttäminen ja hyväksyminen on tärkeää. Asiaan liittyvien kysymysten muoto sekä aiheet muuttuvat lapsen kasvun mukana. Asiasta tulisi aina puhua lapsen ikä tason mukaisesti, jatkumona aikuisuuteen saakka. (Partanen 2015, 54- 55.)

Avoimen adoption mahdollisuuden puheeksi ottaminen lastensuojelun erilaisissa tilanteissa on vaativaa ja herkkää. Asia tulisi aina ottaa puheeksi rehellisesti, rauhallisesti ja kiirehtimättä. Sillä kuka pohtii adoptiota, on suuri merkitys. Esimerkiksi jos asian ottaa puheeksi sosiaalityöntekijä perhehoidossa olevan lapsen kohdalla, on työntekijän tärkeää reflektoida, miksi hän haluaa adoptiota ehdottaa perheelle. Sosiaalityöntekijän on pystyttävä perustelemaan asia, sekä ennakoita, miten puheeksi ottaminen vaikuttaa lapsen vanhempiin. Silloin kun vanhempi ottaa asian puheeksi tulee hänen kanssaan pohtia mistä ajatus on lähtenyt. On hyvä muistaa, että adoptioon tarvitaan aina vanhempien suostumus. Adoptiota on lähes mahdotonta toteuttaa vasten vanhemman tahtoa.

Pelastakaa Lapset ry:n Kohtaaminen- hankkeessa on kritisoitu tahdonvastaisia adoptioita eettisesti kyseenalaisina toimenpiteinä. Sellaisissa tapauksissa, joissa vanhempi ei halua adoptiota vaikka lapsi hyötyisi siitä, sijoitetaan lapsi perheeseen, eli perhehoitoon. (Timonen 2013, 70.) Tällaisissa tapauksissa on mahdollista, että lapsi joutuu viettämään koko lapsuutensa perhehoidossa.

Suomalaisessa yhteiskunnassa lastensuojelun päätöksenteossa talous näyttelee merkittävää roolia. Päätöksenteossa adoptio voidaan nähdä pitkäaikaista sijoittamista edullisempänä vaihtoehtona. Taloudellisin perustein tehdyt adoptioratkaisut ovat kuitenkin aina eettisesti kyseenalaisia. Adoptio ei saa olla ratkaisu lastensuojelun taloudellisiin ongelmiin, vaan sen tulee olla perusteellisesti arvioitu yksilöllinen ratkaisu lapsen parhaaksi. (Timonen 2013, 71.)

Kirkon lapsityössä huomioidaan lapsen yksilöllisyys. Kohtaamisissa lasta tuetaan tunnistamaan omaa henkisyytään, hengellisyytään ja pyhyyttään; myös kehonsa ja fyysisyytensä syvyyttä ja arvoa (Suomen evankelisluterilainen kirkko. Lapset seurakuntalaisina 2013, 6). Tällainen kehittävä ja yksilöllisyyttä korostava työote on erittäin tärkeää kaikkien lasten kohdalla, mutta erityisesti sijoitettuja tai adoptoituja lapsia kohdattaessa. Lasten identiteetti kehittyy kaikilla samalla tavalla, mutta kehitykseen vaikuttavat tekijät voivat muokata lapsen identiteetin kasvua ja muodostumista. Adoptoidun lapsen identiteettiin vaikuttava tekijä on ehdottomasti varhaislapsuuden hylkäämiskokemus. Lapsi saattaa pohtia mitä piirteitä hän on saanut biologisilta vanhemmiltaan ja mitkä ominaisuudet hän on omaksunut adoptioperheestään. Lapsen kohtaavalla työntekijällä on vastuu antaa tilaa lapsen arvo kysymyksille, mutta myös antaa tukea sekä turvaa vaikeiden kysymysten edessä. Lapselle on tärkeää tietää, että hänen alkuperästään puhutaan arvostavasti, avoimesti ja että työntekijä sekä vanhemmat hyväksyvät hänen taustansa. Tällöin lapsen identiteetti voi muodostua normaalisti. (Suomen evankelisluterilainen kirkko. Lapset seurakuntalaisina 2013, 10-11.)

Kansainvälinen adoptio nostaa puolestaan esille aivan toisenlaiset eettiset kysymykset. Esimerkiksi mitkä ovat olleet adoption perimmäiset syyt sekä minkälaiset vaikutukset adoptiolla on lapsen identiteettiin, kun hänet adoptoidaan toisesta kulttuurista, eri rotuisena, eri syntyperästä. Tähän päivään mennessä, adoptioon liittyvien eettisten kysymysten tematisoitumisesta suomalaisessa tai kansainvälisessä keskustelussa ei ole tieteellisesti selvitetty. (Koskinen, Sarkkinen, Svala i.a).

4 PERUSTURVALLISUUS

Sijoitetun lapsen lähtökohdat eivät ole ihanteelliset tasapainoisen kasvun ja kehityksen takaamiseksi. Lasten psykiatrian ylilääkäri Anita Puustjärvi on todennut, että siirtämällä lapsi pois hänelle tutusta ja todellisesta elämästä on pahimmillaan traumaattinen kokemus. Vaikka hänen elinolosuhteensa olisivatkin huonot ja epäedulliset biologisten vanhempien luona, ei lapsi osaa odottaa toisenlaista, ns. parempaa elämää. Siirtämällä lapsi pois huonoista olosuhteista kehitystä tukeviin olosuhteisiin, annetaan mahdollisuus lapsen traumoja ja stressiä korjaavalle tilanteelle.

Sijoitetun lapsen huolenpidossa tulee huomioida, että monet arkipäiväiseltä tuntuvat toimenpiteet voivat olla sijoitetun lapsen kohdalla hyvinkin korjaavia. Lapsen kehitystä suojaavia tekijöitä ovat pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet, aito kohtaaminen sekä lapsen erityispiirteiden huomioiminen. Lapsella voi olla vaikeuksia ottaa kontaktia ja luottaa aikuisiin. Huolenpitoon sisällytetään tarpeellinen määrä unta, ravintoa, mahdollisuuksia liikkumiseen sekä perusturvallisuutta. Aikaisemmassa elinympäristössään lapsi on voinut jäädä ilman kannustusta, eikä hänen tunteisiinsa ole vastattu tarpeellisessa määrin. Tämän vuoksi tunnetaidot, niiden säätely sekä itsetunto voivat olla vaillinaisia. Lapsi voi tarvita tukea myös sosiaalisissa taidoissa.

Perhehoidossa lapselle pyritään järjestämään korjaavat olosuhteet, jotka antavan mahdollisuuden traumojen käsittelyyn sekä tukevat lapsen kehitystä. Lapsen mahdollinen uudelleen sijoittaminen tai lapsen palaaminen takaisin mahdollisesti jopa epäedullisiin kotioloihin on aina riskitekijä hänen kehitykselleen. (Puustjärvi i.a.)

4.1 Lastensuojelun käsitteet

Jotta avoimen adoption tarvetta voidaan paremmin ymmärtää, on tarpeen avata myös lastensuojelun käsitteitä. Aloitamme raskaimmasta ja vaikeimmasta sosiaalityöntekijän tekemästä päätöksestä, eli huostaanotosta. Huostaanotto toimenpiteenä säädetään lastensuojelulaissa (L 417/ 2007). Siihen voidaan päätyä viimeisenä vaihtoehtona silloin, kun avohuollon muut tukitoimet ovat olleet riittämättömiä tai vanhemmat eivät ole ottaneet tukitoimia vastaan. Syynä huostaanottoon voi olla lapsen kasvuoloissa olevat, kehitystä ja terveyttä uhkaavat puutteet ja laiminlyönnit, jotka syntyvät kasvattajan toimesta. Perusteena voi myös olla, että lapsi itse omalla käyttäytymisellään vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään. Huostaanotto voidaan myös tehdä ennen kuin vaara on todellisuudessa toteutunut, mutta näiden uhkien tulee olla todellisia ja konkreettisia. (Saastamoinen 2010, 23-24.)

Lastensuojelulaissa määritellään, että lasta ja hänen kasvattajaansa on aina kuultava ennen huostaanottoa. Huostaanotto on aina väliaikainen toimenpide ja se on lopetettava heti olosuhteiden niin salliessa. Tavoitteena on aina perheen jälleen yhdistäminen. Lapsen edun tulee olla ensisijainen lopettamispäätöstä tehdessä, eikä se voi olla lapsen edun vastaista, vaikka huostaanottoon johtaneet syyt eivät olisikaan enää ajankohtaisia. Vakaiden ihmissuhteiden löytyminen ja säilyttäminen on huostaanoton toimenpiteissä tärkeää. Huostaanoton jälkeen tilanteeseen johtaneet syyt tulee selvittää rauhassa ja huomioida mahdollisten avohuollon tukitoimien tarpeellisuus. (Saastamoinen 2010, 32-34.)

Kiireelliselle sijoitukselle voi syntyä tarve äkillisten tai tilapäistenkin tilanteiden seurauksena, muun muassa vanhempien sairastumisen tai onnettomuuden vuoksi. Vanhemmat voivat myös olla kykenemättömiä huolehtimaan lapsesta esimerkiksi humalatilanteiden vuoksi. Epäily lapsen kohdistuvasta väkivallasta tai lapsen oma, itsetuhoisella tai elämäntapoihin epäedullisesti vaikuttava toiminta voi johtaa kiireelliseen sijoitukseen. (Saastamoinen 2010, 40.)

Kotimaisessa lastensuojelussa käytetään myös pitkäaikaista sijoitusta, jos lapsella ei ole mahdollisuutta palata takaisin biologiseen perheeseensä. Lastensuojelulain mukaan lapsen pitkäaikaisessa sijoituksessakin on tavoiteltava aina lapsen etua ja lopullisena tavoitteena tulee olla aina perheen jälleenyhdistäminen. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvollisuutena on asiakassuunnitelman päivittäminen tarvittaessa, tai vähintään kerran vuodessa. Päätös tehdään aina toistaiseksi voimassaolevaksi.

Pitkäaikaisissa sijoituksissa, jotka voivat kestää lapsen koko lapsuuden ja nuoruuden aina täysi-ikäisyyteen saakka, voidaan ajatella lapsen juurtuneen ja kiintyneen sijaisperheeseensä. Tällöin muutto takaisin biologisten vanhempien luokse voi olla hänelle haastavaa ja jopa haitallista. Tällaisissa tilanteissa lapsen omilla toiveilla ja mielipiteillä on suuri arvo. Pitkäaikaisissa sijoituksissa pidetään säännöllisesti yhteyttä lapsen biologisiin vanhempiin. Näissä tilanteissa ajatellaan avoimen adoption olevan lapsen edun mukainen ja kaikkia osapuolia tyydyttävä ratkaisu, mikäli se on lapsen toive. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelunkäsikirja. Työprosessi. Huostaanotto.)

Lapsen sijaishuollon muoto on aina yksilöllinen, ja sen tulee huomioida lapsen etu, tarpeet ja kehitys. Vaihtoehtoina sijaishuollon toteuttamispaikoista voivat olla perhehoito, perhekoti tai laitoshuolto. Myös muut vaihtoehdot ovat mahdollisia, kuten sairaalahoito, tai lapsen siirtyminen vankilan perheosastolle vanhemman mukana. Perhehoitoa järjestävät sijaiskodit sekä yksityiskodit, joiden toiminta eroaa toisistaan toimeksiantosopimusten sekä lupakäytänteiden suhteen. (Saastamoinen 2010, 7,19.)

4.2 Lapsen etu

Adoptiotoiminnan lähtökohtana täytyy aina olla lapsen tarve saada perhe, vanhemmat ja koti, ei koskaan aikuisen halu saada lapsi. Pitkäaikaista lapsen sijoitusta voidaan verrata adoption omaiseen tilanteeseen, ilman adoption tuomaa oikeudellista turvaa sekä sillä tosiasialla että lapsi ja hänen sijaisvanhempansa

joutuvat elämään jatkuvassa epätietoisuudessa tulevaisuuden suhteen. Muutokset lapsen ja sijaisvanhempien elämässä ovat mahdollisia eikä varmuutta tulevaisuudesta ole. Pitkäaikaisessa sijoituksessa on haastavaa ajatella, että lapsi kykenisi rakentamaan tunnesiteitä häntä hoivaaviin sijaisvanhempiin, ystävyys-suhteita tai suotuisaa oppimisympäristöä jatkuvassa epävarmassa tilanteessa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelunkäsikirja. Työprosessi. Huostaanotto.)

Voidaanko ajatella, että lapsen biologisen vanhemman oikeus omaan lapseensa ajaa lapsen omien oikeuksien yli? Aina ei voi olla lapsen edun mukaista tavata esimerkiksi vahvasti päihdeongelmista kärsivää tai väkivaltaista vanhempaa. Lapselle epäsuotuisissa olosuhteissa esimerkiksi vanhempien päihdeongelmien, rikollisen taustan tai vaikean mielenterveysdiagnoosin johdosta voisi ajatella adoption olevan puheeksi otettava ja harkittava vaihtoehto, koska se olisi enemmän lapsen edun mukaista. Valitettavasti usein biologiset vanhemmat, ajattelematta lapsen etua eivät ymmärrä tai halua antaa suostumusta lapsen adoptioon.

Tahdonvastainen adoptio on mahdollinen, mutta erittäin harvinainen Suomessa. Se edellyttää, että lapsen edun toteutuminen puoltaa voimakkaasti adoptiota. Toisena edellytyksenä on, ettei suostumuksesta kieltäytymiseen tai suostumuksen peruuttamiseen ole riittävää aihetta, kun otetaan huomioon lapsen ja vanhemman välisen yhteydenpidon tiiviys ja heidän välillään vallitsevan suhteen laatu. (Timonen 2013, 16.)

Sijaisvanhemmat saavat tukea ja etuja erityistarpeisen lapsen kasvuun ja kehitykseen. Vaikka adoptio olisikin mahdollista biologisten vanhempien suostumuksella, olemme havainneet keskustelupalstojen keskusteluissa viitteitä siitä, että sijaisvanhemmat menettäisivät lapsen adoptoidessaan hänelle kuuluvat tuet sekä perheenä saamansa edut. Sijaisvanhemmilla ei välttämättä ole tarpeeksi resursseja auttaa erityistarpeista lasta ilman yhteiskunnan tarjoamaa tukea.

Adoptioita toimenpiteenä voitaisiin kuitenkin lisätä, kun tarkastellaan sitä lapsen edun nimissä yhtenä inhimillisenä vaihtoehtona. Suomessa ongelmana ovat yhteiskunnan heikot tukirakenteet, joiden vuoksi lapsen on edelleen vaikeaa päästä

perhehoitoon. Perhehoitajiksi haluvia on vähän, kun taas adoptiolasta toivovia vanhempia on paljon. Tällaiset perheet voitaisiin nähdä lastensuojelussa vahvana resurssina, koska vanhemmiksi haluavat ovat usein lapsettomia ja vahvasti motivoituneita. Perheillä on käytynä jo adoptioeuvonta ja heillä on halua tarjota lapselle pysyvä koti, tuki sekä perhe koko eliniän ajan. (Timonen 2013, 71.)

Yksi lapsen oikeuksista on tulla kuulluksi. Osallistuminen oman asiansa käsitteelyyn on lapsen perus- ja ihmisoikeus. Suomen perustuslaissa määritellään pykälän 6.3§ mukaan, että lasten tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (L1999/731). Osallisuus näyttäytyy vahvasti myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksissa. Lapsen oikeuksien komitea on painottanut lapsen kuulemisen olevan erittäin tärkeää erityisesti adoptioasioissa. Adoptiota koskevia päätöksiä ja lapsen edun määrittämistä ei voida tehdä ilman, että huomioidaan lapsen omat näkemykset asiasta, silloin kun lapsi ikänsä ja kehitystasonsa puolesta on siihen kykenevä. Toivomusten ja mielipiteiden huomioiminen päätöksiä tehdessä ei tarkoita, että lapsella olisi asiassa päätösvalta, vaan että lapsen oma mielipide otetaan vakavasti huomioon. Adoptioasian ratkaiseminen kuuluu aina tuomioistuimelle. (Timonen 2013, 16-17.)

Lapsen kuulemisen ja näkemysten huomioimisen jälkeen on tärkeää, ettei lapsi jää asiansa kanssa yksin. Lapsen tulee saada tarvittavaa tukea asian käsittelyyn ja päätöksiensä tueksi. Piritta Timosen kirjassa *Adoptio – Lapsen etu?* todetaan, että uudessa adoptioissa on määritetty velvollisuudeksi nimetä lapselle adoptioeuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on keskustella lapsen kanssa, jos se on lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen mahdollista. Lapsen osallisuuden toteutumisen kannalta on tärkeää, että sosiaalityöntekijä voi antaa lapselle tarvittavaa tietoa adoptioprosessista sekä lasta koskevista asioista, mutta myös olla lapsen tukena prosessin aikana. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on pyrkiä selvittämään puolueettomasti, että miten lapsi suhtautuu adoptioon. (Timonen 2013, 17.)

4.3 Pysyvyyden tunne psykologisella tunnetasolla

Kun tarkastellaan lapsen etua, tulee väistämättä eteen termi pysyvyys. Kun pysyvyydestä aloitettiin keskustelemaan angloamerikkalaisessa lastensuojelussa, korostettiin siinä pysyvyyden toteuttamista niin, että joko lapsi palaa syntymävanhempien luokse tai lapsi sijoitetaan adoptioon. Myöhemmin pysyvyys on saanut Suomalaisessa lastensuojelussa useampia merkityksiä. Erityisesti pysyvyyttä on alettu korostamaan lapsen psykologisella tunne tasolla, eli miten lapsi itse kokee pysyvyyden tunteen.

Pysyvyyttä voidaan tarkastella neljästä eri temaattisesta lähestymistavasta. Ensimmäisenä on sijoituspaikan pysyvyys, toisena sijoitetun lapsen sosiaalisten suhteiden pysyvyys, kolmantena tukitoimenpiteiden pysyvyys ja viimeisenä lapsen työntekijöiden pysyvyys. Nämä kaikki neljä kokonaisuutta muodostavat yhtenäisen kuvan lapsen kokemasta pysyvyydestä. (Timonen 2013, 38.)

Kotimaan lastensuojelussa pysyvyyttä arvioidaan usein sijoituspaikan mukaan. Kuinka kauan lapsi on ollut sijoitettuna ja kuinka monessa eri paikassa. Pysyvyyden arvioiminen näillä kriteereillä toimii lastensuojelun mittarina, kun tarkastellaan onko lastensuojelu onnistunut vai epäonnistunut lapsen pysyvyyden ja etujen ajamisessa. Myös adoptiot voivat epäonnistua tai katketa, vaikka se äärimmäisen harvinaista onkin. Adoptioiden katkeaminen on muistutus siitä, että lainsäädäntö ja palvelujärjestelmä eivät välttämättä pysty takaamaan lapselle ehdotonta pysyvyyttä loppuelämälle. On kuitenkin tutkittua, että adoptiossa lapselle voidaan turvata muita sijoitusmuotoja parempi emotionaalinen turva, kuuluvuuden tunne sekä hyvinvointi yleisellä tasolla. (Timonen 2013, 39.)

5 SEURAKUNNAN PERHETYÖ JA OSALLISUUS

Suomen evankelisluterilainen kirkko tukee lapsiperheitä ja lastensuojelua yhteisvastuuorganisaation avulla. Vuoden 1999 alussa käynnistettiin projekti nimeltään Toivo ja Ilona. Projektin tarkoitus oli tuoda esille seurakunnan ennaltaehkäisevää sekä korjaavaa lastensuojelutyötä. (Laurila 2003, 7.)

Laman aikana kirkon yhteiskunnallinen rooli korostui ja lapsiperheitä saapui yhä enemmän diakoniatyön asiakkaiksi. Perheiden kokonaisvaltainen auttaminen kasvoi, samalla kasvattaen tarvetta lastensuojelullisten menetelmien suunnitteluun sekä perhetyön kehittämiseen. Laatuajattelu liitettiin osaksi lastensuojelutyötä siten, että korjaavasta lastensuojelusta siirryttiin ennaltaehkäiseviin ja raskeista palveluista kevyempiin, avohuollon palveluihin ja tukitoimiin. (Laurila 2003, 15-16).

Seurakunnan eri työalat kokevat perhetyön tärkeäksi osaksi omaa työtään ja toimintaansa. Perhetyön perustana toimii ihmiskäsitys, jossa vanhemmuus nähdään tärkeänä tehtävänä ja erityisenä lahjana. Seurakunnan työntekijät ovat havainneet, että perheiden ongelmat ovat moninaisia eikä perheillä välttämättä ole sukulaisten, ystävien tai palveluntarjoajien tuomaa tukiverkostoa ympärillään. Perhetyötä tehdään perhelähtöisesti, jolloin yhteistyötä heidän kanssaan tehdään perheen ehdoilla ja heitä kunnioittaen, kaikkien perheenjäsenteen mielipidettä kuunnellen.

Perheiden auttaminen on yhteistyötä sekä verkostoitumista muiden auttaja tahojen kanssa, esimerkiksi osallistamalla perhettä koskeviin verkostotapaamisiin. Seurakunnan tehtävä on toimia perheen tukena ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Seurakunnan työntekijät ovat velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen lastensuojelulain nojalla, jos lapsen hyvinvointia laiminlyödään.

Seurakunnan tarjoama tuki perheille on fyysistä, henkistä ja hengellistä. Käytännössä se voi olla taloudellista tukea kuten ruokalahjakortit, ruoka-apu tai vaattei-

den lahjoittaminen. Taloudellinen tuki auttaa jaksamaan arjessa eteenpäin vaikean tilanteen yli. Sosiaalinen tuki on myös käytännössä yhdessä toimimista retkien ja kerhojen muodossa. Perheiden kokonaistilannetta on mahdollista havainnoida seurakunnan työntekijän tekemillä kotikäynneillä, joiden ajankohta sovitaan yhdessä perheiden kanssa. Psykkinen tuki puolestaan voi olla kuuntelua, keskustelua ja vanhemmuudessa tukemista. (Gothoni, Helosvuori, Kuusimäki, Puuska 2012, 103- 106,108.)

Adoptioprosessin aikana lapsensa adoptioon antanut vanhempi käy läpi voimakkaita tunteita ja kriisejä, jonka vuoksi tarpeellisten asioiden kysyminen ja tunteista puhuminen voi jäädä vähäiseksi. Prosessin jälkeen vanhempi voi tuntea jääneensä asian kanssa yksin. (Partanen 2015, 95-96.) Yleensä vanhemmalle kerrotaan jälkipalveluista tai sovitaan hänen kanssaan tapaaminen kunnan mielen-terveystoimistoon keskustelua varten. Palvelu voi siltikin olla riittämätöntä.

Lapsensa adoptioon antaneiden vanhempien tukemiseksi uusien toimintamenetelmien ja yhteistyökumppaneiden löytäminen on tärkeää. Seurakunnan osallisuus ja matalankynnyksen palvelut voisivat tässä tilanteessa olla sopivia esimerkiksi tukipalveluiden ja keskusteluavun muodossa. Vanhemmat jäävät helposti ilman tukipalveluita, sillä he eivät välttämättä ymmärrä vaatia palveluja. Heitä tulisi rohkaista palvelujen piiriin. Näkisimme, että asiaan perehtynyt diakonia-työntekijä voisi olla sopiva henkilö keskustelijaksi ja kuuntelijaksi. Hän voisi johdatella keskustelua, ja esimerkiksi auttaa vanhempaa käsittelemään syyllisyyden, surun ja häpeän tunteita. Arvottomuutta tuntevan biologisen vanhemman on mahdotonta olla aktiivinen osapuoli biologista lastaan ja adoptiovanhempia vanhempia kohtaan.

6 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Yhteistyökumppanimme Adoptioperheet ry on toteuttanut vuonna 2017 yhteistyössä Pelastakaa lapset ry:n, Lastensuojelun keskusliiton ja Tampereen yliopiston kanssa kotimaisen adoption kehittämishankkeen, jonka aineisto kerättiin anonyymisti lasten kanssa työskenteleviltä sosiaalialan ammattilaisilta. Tutkimuksessa kartoitettiin ammattilaisten asenteita, näkemyksiä ja kokemuksia adoption käytöstä lastensuojelullisena toimenpiteenä. Tutkimukseen vastasi 771 ammattilaista, joiden ammattinimikkeitä olivat muun muassa psykologi, psykoterapeutti, sosiaalityöntekijä, lääkäri, sosiaaliohjaaja ja terveydenhoitaja. Ammattilaiset kertoivat kohtaavansa työssään tilanteita, jolloin he ajattelevat lapsen sijoittamisen olevan kodin ulkopuolelle lapsen edun mukaista, mutta vain harvoin työntekijät ovat ottaneet asian puheeksi asiakkaansa kanssa. (Heinonen 2018, 25-26.)

Suurin osa vastaajista allekirjoitti väitteen, että nykyinen väliaikaisuuteen perustuva sijaishuoltojärjestelmä ei ole toimiva, ja se vaarantaa lapsen etujen sekä oikeuksien toteutumisen. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että adoption asemaa lastensuojelun välineenä tulisi vahvistaa, sillä se nähdään vaihtoehtona pitkäaikaiselle sijaishuollolle turvaamaan lapsen etu ja ihmissuhteiden pysyvyys. (Heinonen 2018, 72.)

Neljä viidestä vastaajasta kertoi kohdanneensa viimeisen kolmen vuoden aikana tilanteen, jolloin on ajatellut adoption olevan parempi vaihtoehto lapselle kuin sijoitus. Heistä kuitenkin vain muutama (17%) on ottanut asian puheeksi asiakkaan kanssa. Puheeksi ottamista on vaikeuttanut, ettei adoptiolla ole selvää sijaa lastensuojelun toimenpiteenä, eikä siihen ole suoria ohjeita tai käytäntöjä. Vastaajista osa tunsi, ettei puheeksi ottaminen kuulu heidän työnkuvaansa. (Heinonen 2018, 32-33.)

Suurin osa kyselyyn vastaajista näki yhteydenpidon biologisten vanhempien kanssa keskeisenä perusteena, jotta avointa adoptiota voitaisiin käyttää lasten-

suojelullisena toimenpiteenä. Heidän näkemyksensä mukaan lapsen kiintymyssuhteet tulisi aina turvata ja toimenpiteessä tulisi aina huomioida biologisten vanhempien mielipide ja suostumus.

Selvityksessä käy ilmi, ettei avoimen adoption käyttö lastensuojelussa ole lainkaan ongelmaton. Adoption katsotaan olevan liian lopullinen toimenpide, koska sen jälkeen perheen yhdistyminen ei enää ole mahdollista. Adoptio saattaa katkaista myös lapsen yhteydenpidon biologisiin vanhempiinsa. Adoption katsotaan pitävän sisällään vallankäytön tai virheellisen adoptiopäätöksen mahdollisuuden, varsinkin pienemmillä paikkakunnilla. Vastaajat katsoivat, että yksittäisen työntekijän vastuu voi muodostua liian suureksi. Ongelmallisena nähdään sopivien adoptiovanhempien löytymisen, sekä lapsella olevien lastensuojelun tukitoimien ja valvonnan päättymisen.

Osa vastaajista arveli, että näin radikaalin toimenpiteen käyttäminen lastensuojelullisena toimenpiteenä saattaisi estää perheitä hakemasta apua ongelmiinsa, tai mikäli kunnan resurssit eivät riittäisi vanhemmuuden tukemiseen nähtäisiin adoptio oljenkortena tilanteeseen. Selvityksessä peräänkuulutettiin lakiin tiukempia kriteerejä, joiden tulisi olla kaikille yhtenäiset. Vastaajat ajattelivat valmiiden ja yhtenäisten kriteerien noudattamisen olevan mahdotonta, sillä jokaisen perheen tilanne on yksilöllinen ja täten aina erilainen. Huomioitavaa on myös, että vastaajat kokevat sosiaalityöntekijäresurssien olevan puutteelliset, jotta laadukasta adoptiotyöskentelyä voitaisiin lastensuojelullisena toimenpiteenä toteuttaa. (Heinonen 2018, 72-74.)

Syntymävanhempien ajatellaan olevan vaikeasti tavoitettava tutkimuskohde. Pelastakaa lapset ry on halunnut lisätä omaa tietämystään ja tutkinut mahdollisuutta profiloida syntymävanhempia Kohtaaminen-kotimaisen adoption kehittämishankkeen avulla. Hankkeessa adoptioeuvonnan asiakkuudessa olevien syntymävanhempien tietoja tarkasteltiin anonyymisti.

Osa syntymävanhemmista on pohtinut adoptiota vaihtoehtona jo odotusaikana, osa synnytyksen jälkeen. Raskauden realisoituminen myöhäisessä vaiheessa on osa syy siihen, miksi asiasta kertominen läheisille on ollut vaikeaa ja on voinut

jopa kokonaan jäädä piiloon. Syitä adoptioon päätymiseen ovat voineet olla ihmissuhteiden vaikeudet, elämän muut kuormittavat ja keskeneräiset asiat, kuten opiskelu tai työskentely.

Tutkimuksessa mukana olleista äideistä suurimmalle osalle tieto raskaudesta on tullut niin myöhäisessä vaiheessa, ettei abortti ole enää ollut mahdollista, jolloin raskauteen on jouduttu sopeutumaan hyvinkin lyhyessä ajassa. Äidillä ei ole ollut yhdeksää kuukautta aikaa käsitellä asiaa, eikä hänellä ole ollut aikaa valmistautua psyykkisesti ja fyysisesti lapsen tuloon. Yllätysraskauden vuoksi äidin raskautta ei välttämättä ole ehditty seurata neuvolassa. (Tervonen-Arnkill 2013, 18-19,23.)

Syntymävanhempi yleensä toivoo lapsensa pääsevän perheeseen, jossa hän on toivottu ja odotettu, ja jossa lapsi saa molemmat vanhemmat sekä hyvän kasvuympäristön. Yleisesti adoptiopäätöstä on pohdittu lapsen näkökulmasta ja hänen parhaakseen. Syntymävanhempia koskevan tutkimuksen aineistossa on mainintoja, joissa äiti toivoo yhteydenpitoa adoptoitavaksi antamaansa lapseensa eli avointa adoptiota. Tällaisissa tilanteissa adoptioeuvontaa antavan sosiaalityöntekijän on tärkeää kertoa, että adoptiolain mukaan lapsella on oikeus pitää yhteyttä syntymävanhempaansa ja että yhteydenpidosta voidaan tehdä tuomioistuimen vahvistama sopimus. Yhteydenpitokysymystä ei tarvitse ratkaista adoptiopäätöksen yhteydessä, vaan lain mukaan asiasta voidaan neuvotella myöhemmin.

Adoptiotyössä dokumentoinnin kehittäminen on tärkeää, sillä lapsi voi myöhemmin tulla tutustumaan itseään koskeviin asiakirjoihin. Joskus asiakirjoista voi löytyä syntymävanhemman jättämä valokuva tai kirje lapselle. Tutkimuksesta nousi esille pohdinta siitä, kuinka yksin biologinen äiti jää jos hän päättää aloittaa lapsensa adoptioprosessin yksin. Hankkeen tuloksissa kysymyksiä herätti myös, että saavatko biologiset vanhemmat riittävästi keskusteluapua ja tukea adoptiota harkittaessa tai adoptioprosessin loppumisen jälkeen. (Tervonen-Arnkil 2013, 19,21,23- 26).

Biologisille vanhemmille lapsen adoptioon luovuttaminen voi olla vuosikymmenien jälkeenkin herkkä asia. Jos yhteys biologisen lapsen kanssa myöhemmin syntyy, voi keskustelu olla tunnepitoista. Partasen tutkimuksessa, *Avoimuus ja perhesiteet adoptoitujen elämässä* (2015) todetaan biologisten vanhempien kokevan, ettei heillä ole ollut mahdollisuutta käsitellä menetystä tai sen tuomaa surua asianmukaisesti. Lapsesta luopuminen on voinut olla koko elämän mittainen salaisuus. (Partanen 2015, 68.)

Vaikka sopimus yhteydenpidosta eri osapuolienvälillä syntyisikin, ei yhteydenpito aina ole helppoa. Kohtaaminen- kotimaisen adoption kehittämishankkeessa ilmeni, että syntymävanhempien vaikeat tunteet, syyllisyys ja häpeä nousevat helposti esteeksi yhteydenpidon toteuttamisessa. Syntymävanhemmat eivät tiedä, mitä lapselle on heistä kerrottu tai onko adoptioon antamisen syistä kerrottu totuudenmukaisesti. He saattavat pelätä järkyttävänsä lasta, tai että adoptiovanhemmat eivät halua yhteydenpitoa. Syntymävanhemmat saattavat miettiä liikaa mitä lapsi heistä ajattelee. Oma elämä voi tuntua liian tavalliselta eikä mielekästä kerrottavaa ole. Syntymävanhemmat saattavat myös pelätä, että lapsi suhtautuu heihin negatiivisesti tai että syntymävanhemman biologiset, nuoremmat lapset vaikuttaisivat adoptoituun lapseen. Kaikki osapuolet tarvitsevat tukea yhteydenpitämiseen ja tuen antaminen kuuluu adoptioeuvonnan antaneen tahon tehtäviin. (Partanen ym. 2013, 30.)

7 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

Opinnäytetyö on prosessi, jota työstetään suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti erilaisilla tutkimustyön metodeilla. Seuraavissa kappaleissa käymme läpi opinnäytetyön kokonaisuutta, sen tavoitteita sekä millaisia tuloksia olemme kartoittavalla tutkimusmenetelmällä saaneet.

7.1 Tavoite, tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli nostaa esille avoimen adoption mahdollisuutta yhtenä suomalaisen lastensuojelun menetelmänä, jotta lapselle voitaisiin taata pysyvyyttä. Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittavan tutkimusmenetelmän avulla selvittää avoimen adoption vähän tunnettua ilmiötä sekä sivutuotteena tuottaa esite lastensuojelupäiville Helsinkiin vuonna 2017.

Käsitlemme avointa adoptiota monipuolisesti lapsen, biologisten ja adoptiota harkitsevien vanhempien, lastensuojelun, järjestöjen sekä seurakunnan näkökulmasta. Kartoitamme seurakunnan mahdollisuuksia tukea adoptioprosessissa olevia vanhempia.

Avoimen adoption käyttäminen lastensuojelun välineenä saattaisi estää lapsen pitkän sijoituksen syntymisen ja täten sen käyttäminen on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Parhaimmillaan avoin adoptio mahdollistaa lapselle pysyvät ihmissuhteet ja turvallisen kasvuympäristön ilman epävarmuutta tulevaisuudesta. Yhteistyökumppanimme Adoptioperheet ry toivoi esitettä lastensuojelupäiville Helsinkiin, joten työmme tuloksena syntyi kartoittavan tutkimuksen tulokset sekä toiminnallisen menetelmän kautta esite.

Tutkimuskysymykset:

1. Kuinka tunnettu ilmiö avoin adoptio on?
2. Miten toimitaan eettisesti avoimen adoption prosessissa?
3. Miten seurakunta tukee perhettä adoptioprosessissa?

Kartoittava tutkimus eli eksploratiivinen tutkimus selvittää vähän tunnettua ilmiötä. Sitä käytetään silloin, kun tutkijoilla on vähän tai ei ollenkaan tutkittua tietoa aiheesta.

Kartoittavan tutkimuksen menetelmällä voidaan etsiä uusia näkökulmia, tietoa sekä nostaa esille vähän tunnettua ilmiötä. Tutkimus on aineistolähtöinen. Tutkimusmenetelmä ei tarjoa ongelmiin valmiita vastauksia, vaan se tuo ilmi uusia näkemyksiä vähän tutkittuun aiheeseen. Ilmiön ongelmia voidaan ymmärtää paremmin uusien näkemysten kautta ja näin sitä voidaan hyödyntää käytännön työssä. Kartoittava tutkimusmenetelmä tuottaa myös laadullista aineistoa. (Ruonavaara 2011, 8.)

Kartoittavalla tutkimuksella voidaan kartoittaa kirjallisuutta tai laajentaa sisältöä syventämällä tiettyä aihealuetta. Tutkimuksella voidaan etsiä uusia näkökulmia tai löytää uusia ilmiöitä. Sillä voidaan kokeilla, peilata ja arvioida tiettyjen olosuhteiden puitteissa erilaisten tutkimuskohteiden toimintoja. Kartoittavan tutkimusmenetelmän kautta voidaan myös kehittää hypoteeseja. (Pasi Saukkonen. Tutkimusasetelma. Taso 1.)

Opinnäytetyöhömmme sisältyi olennaisesti myös toiminnallinen työ esitteen muodossa. Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä osassa syntyy tuote ja toisessa vaiheessa koostetaan dokumentti ja arviointi, jossa käytetään tutkimusviestinnän keinoja. (Virtuaali- Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyön ohjausprosessi.) Nämä kaksi osaa koostetaan yhtenäiseksi opinnäytetyöhön.

Tuotekehitysprosessin aikana on tarkoitus tuottaa laadukas sekä kilpailukykyinen tuote, jonka lähtökohtana on aina asiakas ja hänen tarpeensa. Prosessin tavoitteet ja aikaansaannokset määräytyvät aina hankekohtaisesti, riippuen siitä, että onko tuotteen pääpaino valmistamisessa vai vastataanko tuotteella esimerkiksi johonkin sosiaali- ja terveysalan toimintaan liittyvään ongelmaan. Tuotekehitysprosessi sisältää viisi eri osa-aluetta. Ensimmäinen vaihe on tunnistaa ongelma tai kehittämistarve. Toisessa vaiheessa ideoidaan ratkaisun löytämiseksi. Kolmannessa vaiheessa luonnostellaan tuote. Neljännessä vaiheessa kehitetään

tuotetta ja viidennessä vaiheessa tuote viimeistellään. Nämä viisi osa-aluetta voivat kulkea prosessinomaisesti rinnakkain koko tuotteistamisprosessin ajan. (Jämsä & Manninen 2000, 16, 28.)

Tuote tulee dokumentoida tarkkaan. On tärkeää kuvata itse tuote, sen tuottaminen, palvelun suunnittelijat ja tekijät jotka ovat vaikuttaneet tuotteen syntyyn. Näin kehittäminen muuttuvien asiakasodotusten keskellä on jatkuvaa ja tehokasta. Tuotteistamisdokumenttiin sisältyy selkeä ja tiivistetty reflektointi tuotteistamisen eri vaiheista ja näkökulmista. Lisäksi dokumenttiin kuvataan taustaa ja asiakkaita. Myös markkinointi on hyvä ottaa huomioon dokumentointia tehtäessä. (Tamminen i. a. 6.)

Koska tuote valmistetaan yhteistyökumppanille, on tärkeää tutustua kyseisen organisaation ohjeisiin, suunnitelmiin ja toimintaohjeisiin. Yhteistyökumppanin organisaation arvot ja periaatteet on tärkeää ottaa huomioon valmistusvaiheessa sekä lopullisessa tuotteessa, sillä ne ovat tärkeä osa organisaation julkisuuskuvaa. (Jämsä & Manninen 2000, 49.) Kun tuote on toimitettu, on hyvä pyytää tuotteesta palautetta. Palautteessa voi keskittyä olennaisesti tuotteeseen ja kartoittaa tuotteen hyvät ja kehitettävät puolet. Kokonaisvaltaisen palautteen saamiseksi palautteessa voidaan kysyä asiakastyytyväisyyttä. Oliko asiakas tyytyväinen toteutukseen, vastasiko tuote odotuksia ja toteutettiin tuote suunnitellulla tavalla. (Tamminen i. a. 25.)

7.2 Aiheen valinta ja aikataulu

Aihevalintamme syntyi kokemusasiantuntijuuden sekä aiheen ajankohtaisuuden pohjalta keväällä 2017. Teoriaa ja aineiston keruuta sekä kirjoitusprosessia on toteutettu runsaan vuoden ajan.

Yhteistyökumppanimme toimii Adoptioperheet ry. Yhdistyksen tavoitteena on tukea kaikkia adoptiopolkua kulkevia, parantaa adoptioperheiden yhteiskunnal-

lista asemaa, edistää perhevapaiden ja tukien yhdenmukaistamista, sekä vaikuttaa median kautta syntyviin mielikuviin adoptiosta. (Adoptioperheet. Me ajamme etuasi.) Avoin adoptio on yksi heidän edunvalvontansa pääasioista.

Yhdistyksen toivomuksena oli, että toteutamme esitteen avoimesta adoptiosta valtakunnallisille lastensuojelupäiville Helsinkiin, jonka ajankohta oli lokakuussa 2017 Finlandia-talolla. Tuotekehitysprosessi alkoi nopealla aikataululla tutustumalla yhteistyökumppaniimme ja keräämällä aineistoa sekä tutkimustuloksia opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen. Tutkimusmateriaalia löytyi yhteistyökumppaniltamme sekä muilta alan järjestöiltä. Pelastakaa lapset ry:n kautta saimme ajankohtaista materiaalia juuri valmistuneesta Kohtaamisia-hankkeesta, joka käsittelee keskeisesti avointa adoptiota. Ideointivaiheessa huomioimme yhteistyökumppanimme toiveet ja näkemykset esitteestä sekä sen ulkoasusta. Luonnosteluvaiheessa sovimme yhteistyökumppanimme kanssa tuotteen sisällöstä, mutta asiasisällön tuottamiseen saimme vapaat kädet.

Valmistimme esitteen kesän 2017 aikana. Siitä valmistui tiivis, tietoisuutta tyypinen tuote lastensuojelun sosiaalialan ammattilaisille. Esitteen on kuvittanut 6-vuotias tyttö, joka on saapunut perheeseen adoption kautta. Kuvan aiheena on ystävykset. Prosessin loppuvaiheessa hyväksyimme tuotteen yhteistyökumppanillemme ja teimme siihen vielä tarvittavat muutokset.

Esitteen valmistumisen jälkeen lähdimme kartoittamaan avointa adoptiota ja sen tunnettavuutta eri toimijoiden kesken. Pohdimme, kuinka hyvin yhteistyö toteutuu seurakunnan kanssa. Keskeisenä teemana meillä oli kysymys siitä, pitäisikö avoimesta adoptiosta puhua enemmän esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, jotta sen tunnettavuus kasvaisi Suomessa. Lähestyimme sosiaalisen median kautta adoptioperheiden facebook ryhmää saadaksemme käsityksen siitä, että kuinka paljon adoptio perheillä on tietoa ja kokemusta avoimesta adoptiosta. Emme saaneet yhtään vastausta viestiimme.

Syventääksemme kartoittavaa tutkimusta toteutimme pienimuotoisen kyselyn lastensuojelun yhteistyötahoille, Adoptioperheet ry:lle ja Pelastakaa Lapset ry:lle sekä Oulun seurakunnan diakoniatyöntekijöille. Kyselyymme valittiin henkilöitä,

joilla on riittävä kokemus ja ammattitaito lastensuojelutyössä. Kysymyksiksi valikoitui keskeisiä teemoja ja aiheita liittyen opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiin. Kysymykset lähetettiin sähköisesti neljälle eri taholle, joista kolmelta saimme vastauksen. Vastaukset on koottu tiivistetysti, henkilöiden anonyymiteettiä suojellen.

Viimeistelyvaiheessa kokosimme ja työstimme opinnäytetyötä jäsennellyksi ja yhteinäiseksi kokonaisuudeksi. Lähetimme opinnäytetyömme yhteistyökumppanillemme ja he antoivat työstämme palautetta. Saimme palautetta myös opponoi-jiltamme. Opinnäytetyötämme on muokattu saamamme palautteen pohjalta.

8 TULOKSET

Tutkimuksessamme kartoitamme avoimen adoption ilmiötä. Tulokset avaamme tutkimuskysymystemme mukaisesti. Ensimmäisessä osassa vastaamme kysymykseen, kuinka tunnettu avoin adoptio on Suomessa. Toisessa osassa pohdimme, miten toimitaan eettisesti avoimen adoption prosessissa. Kolmannessa osassa vastaamme kysymykseen, miten seurakunta tukee adoptioperhettä prosessin eri vaiheissa ja kuinka tunnettu ilmiö on seurakunnan työntekijöiden keskuudessa. Neljäntenä käymme kootusti läpi tutkimusmateriaaliamme ja esille nousseita epäkohtia. Pohdimme myös, onko avoimella adoptiolla tulevaisuutta juurtua lastensuojelun välineeksi, jotta lasten pitkiä sijoituksia voitaisiin vähentää. Lopuksi käsittelemme tutkimuksen eettisiä periaatteita.

8.1 Avoimen adoption tunnettavuus

Avoimen adoption ilmiö on vähän tunnettu, ettei edes kaikilla lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä ole tietoa, että mitä termi pitää sisällään. Keskusteluteemat liittyen lapsen sijoitukseen, joko adoptioon tai sijaisperheeseen, ovat osittain Suomessa vielä uusia. Sen vuoksi on haasteellista levittää avoimen adoption termiä työntekijöiden keskuudessa, jotta sillä olisi edellytyksiä kehittyä ja vakiintua suomalaisessa lastensuojelussa toimintatavaksi. Opinnäytetyömme lopputuloksena voidaan pitää, että adoption paikkaa lastensuojelussa tulisi vahvistaa ja adoptio tulisi tehdä tunnustetuksi osana lastensuojelun institutionaalisia toimintatapoja. Diakoniatyön, lastensuojelun ja sosiaalialan koulutuksessa tulisi tuoda esille avointa adoptiota ja sen mahdollisuutta yhtenä lastensuojelun menetelmänä, jolloin tieto saavuttaisi jo uudet valmistuvat sosiaalialan ammattilaiset.

Tutkimusta tehdessämme huomasimme, että yhteiskunnassamme tulisi keskustella enemmän avoimesta adoptiosta. Yhteistyökumppanimme Adoptioperheet ry toteuttaa vaikuttamistyötä nostaakseen esille avoimen adoption termiä. He käyttävät sosiaalisessa mediassa hashtageina esimerkiksi #avoinadoptio, #lastenta-saarvo sekä #pysyväkotilapselle lisätäkseen näkyvyyttä somessa. Keskustelua

avoimesta adoptiosta olisi tärkeää tuoda esille, jotta avoimen adoption termi vaihtuisi osaksi ihmisten tietoisuutta silloin kun pohditaan lapsen sijoittamisen eri vaihtoehtoja. Keskustelu ja erilaiset näkökulmat auttavat myös kehittämään avointa adoptiota entistä parempaan suuntaan.

8.2 Adoption eettisyys

Avoin adoptio on tutkimusaiheena erittäin herkkä ja sensitiivinen. Aiheen valintaa tehdessämme jouduimme omaksumaan eettisen näkökulman ja ymmärryksen sosiaalityön, lastensuojelun sekä adoptioprosessin eettisestä toteuttamisesta. Tutkimusta tehdessämme jouduimme pohtimaan omia ennakoasenteitamme ja osaammeko tulkita kirjallisuutta sen tarkoittamalla tavalla, ilman että omat mielipiteemme tai asenteemme vaikuttavat kirjalliseen lopputyöhön. Lastensuojelutyö kokonaisuudessaan vaatii tarkkaa eettistä pohdintaa, jotta lapsen etu toteutuu, olipa kyseessä sitten lapsen sijoitus, adoptio tai avoin adoptio. Prosessi koskettaa monia asianosaisia ja eettisen pohdinnan keskiössä tulee aina olla lapsi ja hänen oikeutensa. Avoin adoptio ei koskaan voi olla tahdon vastainen ja tutkimuksessa tulivat vahvasti esille lapsen oma tahto sekä suostumus. Avoimuus kuuluu avoimen adoption lähtökohtiin aina lapsen kehitystason mukaisesti. Tulevina sosiaalialan ammattilaisina ymmärrämme, että omien mielipiteiden sekä avoimen adoption mahdollinen puheeksi ottaminen ja reflektointi adoption eri osapuolien kanssa kuuluu eettiseen sosiaalityöhön.

8.3 Seurakunnan tarjoama tuki

Toteutimme seurakunnan diakoniatyöntekijöille kyselyn. Kyselystä selvisi, että seurakunnan työntekijöille avoin adoptio on vielä tuntematon käsite. Seurakunnan työntekijät voisivat saada ajankohtaista tietoa avoimen adoption mahdollisuudesta lisäämällä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa ja näin ollen hyödyntää tietoa omassa työssään omien asiakkaidensa kanssa.

Seurakunta ei suoranaisesti tue perheitä adoptioprosessissa vaan toimii kolmannen sektorin palvelujen tuottajana. Diakoniatyöntekijöillä on mielestään valmiuksia asiakkaiden kohtaamiseen ja muun muassa vanhemmuuden asioiden käsittelyyn, asiakkaan elämänhallinnan tukemiseen ja surun käsittelyyn. Kyselyn vastauksista nousi esille, että työ- ja elämäkokemus auttavat kohtaamaan hyvin erilaisia ihmisiä. Diakoniatyöntekijät kohtaavat työssään asiakkaita, joilla on taustalla huostaanottoja tai lasten sijoituksia, vaikkakaan henkilön sijoitustausta ei aina tule esille. Seurakunnan osallisuus toteutuu heidän mielestään lastensuojelussa yhteistyönä muiden toimijoiden kanssa. He tekevät yhteisiä kotikäyntejä sekä osallistuvat verkostopalavereihin, suunnitellen asiakkaan tukemiseen liittyviä asioita yhdessä asiakkaan ja lastensuojelun kanssa. Verkostopalavereihin seurakunnan edustaja osallistuu aina asiakkaan toiveesta.

Lastensuojelun asiakkaita ohjataan myös seurakunnan palveluiden pariin, esimerkiksi seurakunnan leireille sekä diakoniatyöntekijän vastaanotolle.

8.4 Avoin adoptio teoriasta käytäntöön

Ajatus avoimen adoption käytöstä lastensuojelussa on käytännön tasolla vielä aikaansa edellä oleva ajatus. Kriteerejä käytäntöön soveltamisessa ei vielä ole. Kokemukset avoimen adoption käytännöistä tulevat ulkomailta eivätkä sovellu suomalaisen sosiaalityön käytäntöihin. Kaikille yhteisiä kriteerejä on mahdotonta rakentaa, koska tarpeet ja tilanteet ovat aina yksilöllisiä. (Partanen ym. 2013, 80.)

Adoptiota koskeva ajattelutapa on muutoksessa. Aiemmin adoptio ei ole kuulunut lastensuojelun toimenpiteisiin, eikä sitä ole nähty vaihtoehtona sijaishuollon tilalle. Lastensuojelulain muutos, jonka mukaan perhehoidon tulee olla sijoitusmuotona ensisijainen, luo osaltaan alustaa ajatukselle, että käytänteitä laajennetaan ja adoptio voi löytää oman paikkansa yhtenä lastensuojelun toimenpiteenä. Suomalaisessa lastensuojelussa ei silti ole kovinkaan todennäköistä, että adoptiovaihtoehtoa tulvaisiin tulevaisuudessakaan käyttämään, ainakaan kovin usein. Sosiaalityöntekijöiden olisi tärkeää tuntea avoimen adoption vaihtoehto yhtenä

mahdollisuutena, taatakseen lapselle pysyvyyttä ja pitkäaikaiset ihmissuhteet. (Timonen 2013, 36-37, 71.)

Tutkimusta tehdessämme huomasimme, että adoption mahdollisuudet tarjota lapselle pysyvyyden tunne nähdään ja koetaan tärkeänä asiana. Kuitenkin adoptiopäätöstä pidetään liian isona vastuuna yhdelle sosiaalityöntekijälle, sillä työntekijän täytyy varmistua siitä, että tekee lapsen edun mukaisen päätöksen, jota ei voi enää perua.

Adoptio ei kuitenkaan koskaan ole itsestäänselvyys, joka takaisi suoraan lapselle edun ja oikeuksien mukaisen lapsuuden. Adoption kulmakivenä pidetty termi pysyvyys, edellyttää tarkastelua monelta kannalta. Adoptiopäätös itsessään ei vielä takaa pysyvyyden kokemuksia lapselle. Se voi pahimmillaan eriarvoistaa lapsia lastensuojelussa, jolloin sen toteuttamisen intressit ovat muuta kuin etu ja oikeudet. On myös hyvä muistaa, että jokainen lastensuojelun toimenpide sisältää riskin vahingoittaa lasta pysyvästi. Riskiä voidaan vähentää tarkalla harkinnalla, mutta sitä ei koskaan voida kokonaan poistaa. (Timonen 2013, 48.) Muiden järjestöjen tai tutkijoiden toteuttamista tutkimuksista nousi vahvasti ilmi, että adoptio nähdään yhtenä hyvänä toimenpiteenä joissain tapauksissa. Sen käyttäminen vaatii kuitenkin erityistä harkintaa.

Haluamme vielä nostaa esille epäkohdan, joka nousi esille tutkimusta tehdessämme. Adoptio koskettaa aina jokaista siihen osallistuvaa henkilöä. Suomessa on tarjolla hyvin vähän tukea syntymävanhemmille adoptioratkaisun jälkeen. Heitä on toki voitu ohjata yksilöllisesti muiden palveluiden piiriin, mutta varsinaista suunnitelmallista tukea heille ei ole tarjolla. Suomessa on muutenkin hyvin vähän tutkittua tietoa lapsen syntymävanhempien kokemuksista ja siitä, miksi he ovat adoptioratkaisuun päätyneet. Tämän vuoksi biologisten vanhempien tukeminen on vielä alkutekijöissä. Biologinen vanhempi kantaa harteillaan aina sitä taakkaa, että on antanut oman lapsensa adoption, vaikkei sitä suoraan toisikaan ilmi. (Timonen 2013, 73.)

Kuten tutkimustuloksista voimme päätellä, terminä avoin adoptio on murrosvaiheessa. Avoimen adoption kehittämistyö Suomessa jatkuu ja tulevaisuudessa

nähtäväksi jää, millaisen paikan avoin adoptio tulee lastensuojelussa saamaan. Tulevaisuudessa seurataan erityisesti sitä, minkä verran avoimia adoptioita on, ja kuinka paljon yhteydenpidon sopimuksia tuomioistuimessa vahvistetaan, sekä millaisia vahvistetut sopimukset ovat (Partanen ym. 2013, 82,88).

8.5 Tulosten luotettavuus ja eettisyys

Yksi tutkimuksen päätavoitteista on kertoa lukijalle uutta tietoa. Esille nousseet havainnot tulisi olla yleistettävissä. Tutkimustuloksen luotettavuuden perustana on tutkijan rehellisyys ja siihen vaikuttavat tutkijan valinnat, teot ja ratkaisut. Luotettavuutta on hyvä miettiä jokaisessa tutkimuksen eri vaiheessa. Lopulliset tutkimustulokset nojautuvat teoriaan, tutkimiseen, tulkintaan sekä johtopäätöksiin. (Vilkkä 2005, 157-160.) Kartoittavan tutkimusmenetelmän tavoitteena on tutkia vähän tunnettua ilmiötä. Sen avulla voidaan kartoittaa kirjallisuutta, etsiä uusia näkökulmia tai kehittää hypoteeseja. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan kartoitettavasta tutkimusmenetelmästä arvioida parhaiten validiteetilla, jolloin arvioidaan kuinka hyvin tutkimusmenetelmät ja siihen käytetyt menetelmät tai mittarit vastaavat ilmiötä, jota halutaan tutkia. (Kyvyt. Tutkimussuunnitelma. Luotettavuus).

Teettämämme kyselyn kaksi keskeisintä eettistä termiä ovat luottamuksellisuus ja anonyymiteetti. Kyselylomakkeita lähettäessämme kerroimme haastateltaville, kuinka käsittelemme aineiston, sekä kuinka huolehdimme että kyselyyn vastanneet pysyvät anonyymeinä.

Avoin kommunikaatio kyselyn laatijoiden ja siihen vastanneiden välillä on tärkeää luottamuksellisuuden saavuttamiseksi. Sitä helpottaa mahdollisimman yksinkertainen mutta kattava kyselylomake, jota on helppo lukea. Kyselylomaketta koskee tutkimuseettiset kysymykset ja tutkijan on laadittava lomake tutustumalla riittävästi aiempiin julkaisuihin ja teorialähteisiin. Näin tunnistetaan tutkimuksen todelliset aukot ja suuntaamaan kyselylomakkeen kysymykset juuri näihin tarpeisiin. (KvantiMot. Kyselylomakkeen laatiminen.) Kyselylomakkeen analysoinnissa tarkastellaan kolmea eri kohtaa. Täydellisyyttä, eli onko jokaiseen kysymyk-

seen vastattu. Täsmällisyyttä, eli onko jokaiseen kysymykseen vastattu täsmällisesti, sekä yhtenäisyyttä, eli ovatko kaikki tulkinneet ja ymmärtäneet ohjeet samalla tavalla (Virtuaali-ammattikorkeakoulu. Kyselyyn perustuvan tutkimuksen suorittaminen).

Tutkijoiden on herkistytävä havainnoimaan erilaisia eettisiä ongelmia tutkimuksen jokaisessa eri vaiheessa. Tutkimusta suunniteltaessa tutkijan on hyvä pohtia erilaisia tutkimusmenetelmiä, jotta tutkimus hyödyttäisi jokaista osapuolta. Tutkijan on aina kunnioitettava ihmisarvoa, jonka mukaan on väärin aiheuttaa vahinkoa tai loukata tutkittavien henkilökohtaista koskemattomuutta. On myös pohdittava, kuinka tutkimus tulee vaikuttamaan tutkittaviin ja muihin tutkimukseen liittyviin tahoihin, sekä kuinka tutkimus tuotetaan luotettavasti, yksityisyyttä suojellen sekä tutkittavia kunnioittaen. (Virtuaali-ammattikorkeakoulu. Tutkimustyön tietosuoja.)

Olemme arvioineet teoreettista viitekehystä kootessamme teorian luotettavuutta sekä tarkastaneet lähteiden oikeellisuuden. Opinnäytetyömme tuote on tallennettu sähköisessä muodossa, jolloin sitä voidaan muokata tarpeen mukaan. Esitteen käyttöoikeus siirtyy yhteistyökumppanillemme.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi lähti mielekkäästi käyntiin löytäessämme molempia tutkijoita kiinnostavan aiheen. Päädyimme valitsemaan aiheeksemme kotimaisen avoimen adoption lastensuojelun näkökulmasta tarkasteltuna. Aiempaa tietoa adoptiosta meillä oli henkilökohtaisten kokemusten pohjalta.

Useiden mahdollisten yhteistyökumppaneiden joukosta valitsimme Adoptioperheet ry:n, joka ilmoitti olevansa kiinnostunut aiheestamme. Prosessin aloittamista hidasti yhteistyösopimuksen allekirjoittaminen, sillä yhteistyökumppanimme toimipiste on Helsingissä. Pääsimme aloittamaan varsinaisen työskentelymme sopimusten allekirjoittamisen jälkeen.

Prosessi alkoi kirjallisuuteen tutustumalla ja pohdinnalla, että millaisen produktion haluaisimme tehdä. Adoptioperheet ry:n toiveena oli esite. Tekemämme esite suunnattiin vuoden 2017 lastensuojelupäiville, mutta sitä voi tarvittaessa pienillä muutoksilla soveltaa myös muihin tarpeisiin käytettäväksi.

Avoin adoptio on tällä hetkellä ilmiönä nousujohteinen ja ajankohtainen keskustelun aihe, mutta kuitenkin Suomessa sitä ollaan vielä hyvin vähän tutkittu. Tämän vuoksi kartoittava tutkimusmenetelmä tuntui luontevimmalta yhdistää toiminnalliseen opinnäytetyöhömmä syventämään työtämme sekä auttamaan teoreettisen viitekehyksen täydentämisessä.

Oman ammatillisen kehittymisen näkökulmasta tarkastellen opinnäytetyömme tekeminen oli meille antoisa kokemus, jonka avulla saimme merkittävää tietoa suomalaisesta lastensuojelusta sekä adoption kokonaisprosessista. Huomasimme hyvin pian aiheen valinnan jälkeen, että olemme tärkeän ja ajankohtaisen ilmiön äärellä, joka herättää vahvoja mielipiteitä, sillä adoptio on erittäin sensitiivinen ja herkkä aihe. Huomasimme myös, että keskinäinen ajatusten vaihto tutkimusta tehdessä oli tärkeää, koska aihe on ilmiönä koskettava, eikä ollenkaan yksiselitteinen. Meille oli tärkeää tuoda tutkimuksessamme esille lapsen edun lisäksi

myös biologisten- että adoptiovanhempien näkemyksiä ja pyrkiä toteuttamaan tutkimus loukkaamatta kenenkään tunteita.

Tutkimuksen tekeminen oli molemmille uusi, mutta antoisa kokemus. Yhdessä työskentely oli meille tuttua jo aikaisemmista koulutehtävistä, joten tunnemme toistemme työskentely tavat. Meillä vallitsee keskinäinen luottamus toisiimme. Tämän vuoksi tutkimuksen tekeminen yhdessä oli erittäin positiivinen kokemus ja uskomme että sosiaali- ja terveysalan ammattilaisina voimme työelämässä hyödyntää raportistamme saamaamme tietoa asiakkaita kohdattaessa. Myös diakoniatyöntekijöinä osaamme kohdata henkilön, joka pohtii avointa adoptiota tai on kokenut itse adoption, hyödyntäen kristillisiä arvoja auttamistyössä. Opinnäytetyön päätteeksi voimme todeta, että osaamme nyt toimia sosiaali- ja terveysalan ammattilaisina tutkivan ja kehittävän työotteen menetelmällä.

Ajattelemme, että avointa adoptiota tulisi edelleen tuoda enemmän ihmisten tietoisuuteen. Mielestämme sosiaalialan koulutuksissa olisi hyvä huomioida lastensuojelun lisäksi myös adoptio ja adoptioprosessi, sekä nostaa keskustelua adoption käyttämistä lastensuojelun välineenä. Tutkimuksista ja materiaalista olemme saaneet lukea, kuinka käytänteitä adoptioon ei vielä ole ja jonka vuoksi avointa adoptiota ei vielä käytetä pitkien sijoituksien sijaan. Viranomaiset eivät tiedä tai koe luontevana vaihtoehtona kertoa avoimen adoption mahdollisuudesta asiakkaalle.

Koska avoin adoptio ei ole tunnettu, sitä ei myöskään uskalleta rohkeasti käyttää. Uusia käytänteitä voimme luoda vain tuomalla teot ajatuksen tasolta käytäntöön. Katse kohdistuukin lastensuojelutyötä tekeviin ammattilaisiin, joiden tietoisuuteen käytänteet tulisi tuoda. Luontevinta olisi tilanne jolloin sosiaaliviranomainen pystyisi keskustelemaan tästä pysyvästä sekä perhesuhteet säilyttävästä vaihtoehdosta yhtenä lastensuojelullisena toimenpiteenä.

Toteamme lopuksi, että useat tutkimukset avoimesta adoptiosta ovat olleet keskenkäisiä meidän työstäessä omaa raporttiamme. Olemme kuitenkin saaneet kiitettävästi tutkimusmateriaalia käyttöömmme.

Avoimen adoption ollessa niin ajankohtainen aihe, olisi tärkeää tutkia lisää avoimen adoption mahdollisuuksia ja edellytyksiä lastensuojelussa. Mahdollisia jatkotutkimusaiheita voisivat olla sijaisperheiden ajatukset avoimesta adoptiosta. Tutkimuksestamme heräsi esille kysymys siitä, että vaikuttaako rahallinen tuki sijaisperheenä toimimiseen. Pohdimme myös todennäköisyyttä sille, että voisiko sijaisperhe päätyä adoptoimaan lapsen avoimen adoption kautta, jos lapsi on ollut heillä pitkään sijoituksessa, mutta lapsen tuet ja perheen tukipalvelut olisivat päättymässä.

LÄHTEET

- Adoptioerheet ry. Etusivu. Me ajamme etuasi. Saatavilla 7.3.2017.
<http://www.adoptioerheet.fi/me-ajamme-etujasi>
- Adoptioerheet ry. Tiivistetyt tutkimukset. Saatavilla 13.1.2018
<http://www.adoptioerheet.fi/alustavia-tuloksia>
- Adoptioerheet ry. Tiivistys tutkimustuloksista. Saatavilla 3.3.2018
http://www.adoptioerheet.fi/sites/default/files/liitetiedostot/tiivistys_tutkimustuloksista_kayta_tata_1.pdf
- Gothoni, R., Helosvuori, R., Kuusimäki, K. & Puuska, K. (2012).
Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö.
 Helsinki: Kirjapaja
- Heat, L. (2012). The Effect of adoption on identity formation : a qualitative analysis. Fall Term. Saatavilla 21.1.2018
http://etd.fcla.edu/CF/CFH0004298/Heath_Lisa_M_201212_BS.p
- Heinonen, E. (2018). Lastensuojelun keskusliitto. Saatavilla 8.6.2018
 Adoption asema lastensuojelussa. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten asenteita, näkemyksiä ja kokemuksia. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu.
https://adoptioerheet.fi/wpcontent/uploads/2018/05/adoption_asema_lastensuojelussa_5-2018.pdf
- Jämsä, K. & Manninen, E. (2000). *Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla.* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Jäppinen, S. (2012) Systemaattinen kirjallisuus katsaus kansainvälisestä tutkimuksesta. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylä. Saatavilla 4.3.2018
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37394/URN:NBN:fi:ju-201202171201.pdf?sequence=1>
- Karhumäki, H. (2005). *Lapsi suoraan sydämeeni.* Hämeenlinna: Karisto Oy:n kirjapaino.
- Kauppinen, J., Särkiö, R. & Hiilamo, H. (2010). *Seurakunnan luottamushenkilön käsikirja.* Helsinki: Edita.

- Koskinen, M., Sarkkinen, S. & Svala, M (toim.)
Kansainvälinen adoptio Suomessa.
Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Saatavilla 21.1.2018
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43062/978-951-39-5590-8.pdf?sequence=4>
- Kulmala, T. & Lippo, H. (2013) Adoptiolakiuudistuksen vaikutukset kotimaiseen adoptioprosessiin. Liiketalouden koulutusohjelma. Oulunseudun ammattikorkeakoulu. Saatavilla 25.5.2018
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/54171/Kulmala_Taru_Lippo_Henna.pdf?sequence=1
- KvaliMotv. Hyvä tutkimuskäytäntö. Saatavilla 1.7.2018
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html
- KvaliMotv. Kyselylomakkeen laatiminen. Saatavilla 25.7.2018
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>
- Kyvyt.fi. Tutkimussuunnitelma. Luotettavuus. Saatavilla 23.3.2018
<https://kyvyt.fi/view/artefact.php?artefact=304009&view=72174>
- L 58/ 2012. Adoptiolaki. Saatavilla 28.2.2017, 4.3.2017
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120022>
- L 208/ 1925. Laki ottolapsista. Saatavilla 20.1.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1925/19250208>
- L 153/ 1985. Laki lapseksiottamisesta. Saatavilla 20.1.2018
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1985/19850153?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20lapseksiottamisesta%201985>
- L 417/ 2007. Lastensuojelulaki. Saatavilla 6.6.2017
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417>
- L 1999/231. Suomen perustuslaki. Saatavilla 26.7.2018
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P6>
- Lastensuojelu.info. Lapsiperheiden palvelut. Saatavilla 26.2.2017
<https://www.lastensuojelu.info/lapsiperheiden-palvelut/milloin-lapsi-sijoitetaan-oman-kodin-ulkopuolelle/>

- Laurila, A. (2013). Toivo ja Ilona. Raportti lastensuojeluprojekteista. Suomen evankelisluterilainen kirkko. Lapset seurakuntalaisina. Helsinki. Saatavilla 21.1.2018
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A135233A105C6571C225770000309FFB/\\$FILE/KH_lapset_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A135233A105C6571C225770000309FFB/$FILE/KH_lapset_www.pdf)
- Partanen, P. (2015). Avoimuus ja perhesiteet adoptoitujen elämässä. Helsinki. Saatavilla 4.2.2018
<http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=0c0bf27d-c03a-491d-b31b-3b42aaf73ba2>
- Pelastakaa Lapset ry. Työmme kotimaassa. Adoptiot. Adoptioneuvonta adoptionvahvistamisen jälkeen. Saatavilla 29.9.2017
<https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/adoptiot/adoptioneuvonta-adoption-vahvistamisen-jalkeen-ja-arkistotietojen-saanti/>
- Puustjärvi, A. Kohtaamisen kauneus sijoitetun lapsen hyvinvoinnin vahvistajana. Saatavilla 3.3.2018
<http://docplayer.fi/16323498-Kohtaamisen-kauneus-sijoitetun-lapsen-hyvinvoinnin-vahvistajana-lastenpsykiatrian-ylilaakari-anita-puustjarvi-esshp.html>
- Ruonavaara, H. Johdatus tieteelliseen tutkimukseen 2011. Saatavilla 12.1.2018 www.ulapland.fi/loader.aspx?id=1a9410e0-2fe8-46e1-a4f3-dc7d6e173a0c
- Saastamoinen, K (2010). *Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan*. Helsinki.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Adoptio. Saatavilla 4.3.2017.
<http://stm.fi/adoptio>
- Saukkonen, P. Tutkimusasetelma. Taso 1. Saatavilla 30.8.2018
<http://www.mv.helsinki.fi/home/psaukkon/tutkielma/Tutkimusasetelma.html>
- Tamminen, V. *Tuotteistamisen taskukirja*. Velos Oy Lahti .i. a.

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi.
Erityiskysymykset. Avoimen adoption merkitys lastensuojelussa.
Saatavilla 25.2.2017
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/avoimen-adoption-merkitys-lastensuojelussa>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi.
Huostaanotto. Saatavilla 24.3.2018
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanoton-voimassaolo>
- Tilastokeskus. Tilastot. Adoptiot. Saatavilla 26.8.2018
www.stat.fi/til/adopt/
- Timonen, P. (2013). Adoptio – Lapsen etu?
Lastensuojelun Keskusliitto: Helsinki
- Tervonen-Arnkil, K., Partanen, P., Pasanen, K. & Reinikainen, H.. (2013)
Avoimuutta ja yhteyksiä. Kotimainen adoptio muutoksessa.
Kohtaaminen-kotimaisen adoption kehittämishanke 2010-2013
- Vilka, H. (2005). *Tutki ja kehitä*. Helsinki.
- Virtuaali- ammattikorkeakoulu. Opinnytetyön ohjausprosessi. Saatavilla
24.3.2018.
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/030906/1113558655385/1154602577913/1154670359399/1154756862024.html>
- Virtuaali- ammattikorkeakoulu. Kyselyyn perustuvan tutkimuksen suorittaminen. Saatavilla 3.7.2018
www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289345955/1194290010211.html

LIITTEET

Liite 1 Etusivu ja takasivu

Adoptioerheet ry:n tarkoitus on

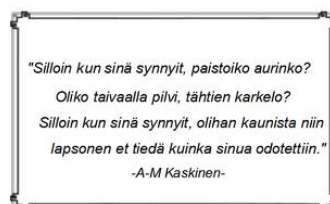
- ♥ Tukea kaikkia adoptiopolkua kulkevia.
- ♥ Parantaa adoptioerheiden yhteiskunnallista asemaa.
- ♥ Perhevapaiden- ja tukien yhdenmukaistaminen.
- ♥ Vaikuttaa median kautta syntyviin mielikuviin.

Yhdessä adoptiopolulla

Adoptioerheet ry
Yrjönkatu 29 A, 00100 Helsinki
(09) 8603 8603
toimisto(at)adoptioerheet.fi

Avoim adoptio osana lastensuojelutyötä

Liite 2 Sisäsivut

Avoin adoptio lastensuojelussa, tulisi ottaa puheeksi silloin, kun lapsi selvästi tarvitsee pitempiaikaista perhesijoitusta

Avointa adoptiota esille tuomalla, voitaisiin ehkäistä pitkiä sijoituksia

Kodin ulkopuolelle vuoden 2015 aikana oli sijoitettuna yhteensä 17 654 lasta ja nuorta, joko lyhyen aikaa tai pitkäkestoisesti.
Kuinka moni heistä palaa arkeen biologisten vanhempiensa luo?

Avoin adoptio mahdollistaa adoptoitavan lapsen ja biologisten vanhempien yhteydenpidon.
Lapselle tieto omista juurista auttaa rakentamaan tervettä identiteettiä ja aukaisemaan kysymysmerkkejä.

Avoin adoptio – oikeus omiin juuriin, oikeus rakastaviin vanhempiin.

♥ Uusi adoptiolaki astui voimaan 2012 ja sen myötä uutena ilmiönä muodostui avoin adoptio.

Avoimessa adoptiossa lapsi voidaan sijoittaa suoraan adoptioperheeseen, pysyvään kotiin jossa turvataan lapsen/nuoren kasvu ja kehitys.

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2016 Suomessa tehtiin kotimaisia adoptioita 282 kpl.
Avointa adoptiota ei ole tilastoitu, joten tarkkaa lukumäärää ei tiedetä

Liite 3 Haastattelukysymykset

Haastattelu seurakunnan diakoniatyöntekijöille

Olemme Oulun diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomi-diakoni opiskelijoita. Teemme opinnäytetyötä aiheesta avoin adoptio ja sen mahdollisuuksista lastensuojelussa. Toteutamme osana opinnäytetyötä kyselyn. Pyydämme teitä vastaamaan alla oleviin kysymyksiin. Vastaukset kootaan anonyymisti kirjalliseen työhömmme.

Avoin adoptio on vähän tunnettu ilmiö. Avoin adoptio merkitsee sitä, että lapsella on oikeus pitää yhteyttä biologisiin vanhempiinsa. Ennakoivana lastensuojelun toimenpiteenä sillä voidaan ehkäistä pitkiä sijoituksia/huostaanottoja.

1. Mitä tiedätte avoimesta adoptiosta?
2. Onko diakoniatyöntekijöillä mielestänne riittävästi valmiuksia kohdata lastensuojelun asiakkaita, esimerkiksi vanhemman joka pohtii syntymättömään lapseensa liittyviä kysymyksiä?
3. Oletteko kohdanneet työssänne henkilöitä, joilla on taustalla huostaanottoja tai lasten sijoituksia?
4. Miten seurakunnan osallisuus toteutuu lastensuojelussa?
5. Minkälaista yhteistyötä teette kunnan sosiaalitoimen kanssa?
6. Olisiko teillä käyttöä avoimen adoption esitteille tai haluaisitteko tietää siitä lisää?

Kiitämme vastauksista!

Kysely Adoptioperheet ry:lle

Olemme Oulun diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomi-diakoni opiskelijoita. Teemme opinnäytetyötä aiheesta avoin adoptio ja sen mahdollisuuksista lastensuojelussa. Toteutamme osana opinnäytetyötä kyselyn. Pyydämme teitä vastaamaan yhteistyökumppanimme alla oleviin kysymyksiin. Vastaukset kootaan anonyymisti kirjalliseen työhömmme.

1. Kuinka tunnettu ilmiö on avoin adoptio?
2. Kuinka toimitaan mielestänne eettisesti avoimen adoption prosessissa?
3. Teettekö yhteistyötä seurakunnan kanssa? Jos vastaatte kyllä, millaista?
4. Miten lisäätte tietoisuutta avoimesta adoptiosta?
5. Olemme tehneet teille esitteen avoimesta adoptiosta lastensuojelupäiville. Onko esitteelle ollut käyttöä? Mitä parantaisitte esitteessä?
6. Oletteko kohdanneet jotain epäkohtia tai kehitettävää avoimen adoption ilmiössä?

Kiitämme vastauksista!

Kysely Pelastakaa Lapset ry:lle

Olemme Oulun diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomi-diakoni opiskelijoita. Teemme opinnäytetyötä aiheesta avoin adoptio ja sen mahdollisuuksista lastensuojelussa. Toteutamme osana opinnäytetyötä kyselyn. Pyydämme teitä vastaamaan alla oleviin kysymyksiin. Vastaukset kootaan anonyymisti kirjalliseen työhömmme.

1. Kuinka tunnettu ilmiö on avoin adoptio?
2. Kuinka toimitaan eettisesti avoimen adoption prosessissa?
3. Miten lisätä tietoisuutta avoimesta adoptiosta?
4. Teettekö yhteistyötä seurakunnan kanssa? Jos vastaatte kyllä, millaista?
5. Tuodaanko avointa adoptiota mielestänne tarpeeksi esille lastensuojelun tai adoption prosesseissa?
6. Olisiko teillä käyttöä avoimen adoption esitteille?

Kiitämme vastauksista!